

DECEM FĀBULAE

LINGUA LATĪNA

W. H. D. ROUSE

S. O. ANDREW

DECEM FĀBULAE

W. L. PAINE

C. L. MAINWARING

E. RYLE

OXONII

E TYPOGRAPHEO CLARENDONIANO

Aug. 1

E. Hough.
~~M. Lawson.~~

Lower W. b.

Room 1/2.

DECEM FĀBVLAE

PVERĪS PVELLĪSQVE AGENDAE

BY

W. L. PAINE

C. L. MAINWARING

AND

MISS E. RYLE

OXFORD

AT THE CLARENDON PRESS

LONDON, EDINBURGH, NEW YORK

TORONTO AND MELBOURNE

HENRY FROWDE

1912

LINGUA LATĪNA

GENERAL EDITORS:

Dr. W. H. D. ROUSE, Perse School, Cambridge.

S. O. ANDREW, M.A., Whitgift School, Croydon.

PRĪMUS ANNUS. First Year's Course. By
W. L. PAINE, M.A., and C. L. MAINWARING, B.A.
2s.

DECEM FĀBULAE PUERĪS PUELLISQUE
AGENDAE. A Companion Volume of Plays.
By W. L. PAINE, M.A., C. L. MAINWARING, B.A.,
and Miss E. RYLE. 1s. 6d.

PUER ROMĀNUS. Intended for use after *Prīmus
Annus*. By R. B. APPLETON, M.A., and W. H. S.
JONES, M.A. 2s. 6d.

PRAECEPTOR. A Master's Book. By S. O.
ANDREW, M.A. 2s. 6d. net.

P. OVIDĪ NĀSŌNIS ELEGĪACA. Edited by
L. R. STRANGEWAYS, M.A. 2s.

VĪLLA CORNĒLIĀNA. A wall picture designed
by E. M. CARTER in collaboration with the editors.
10s. 6d. net.

PREFACE

It is fortunately no longer needful to defend the Direct Method of teaching languages: no one whose opinion is based on knowledge now attacks it, so long as the languages to be taught are modern. But there was a time, not so long ago, when the method was derided as foolish or slovenly by those who had not tried it; and this is the case now with the Direct Method of teaching Latin and Greek. Those who have tried it, so far as my knowledge goes, are quite at ease in their minds: they have found not only that it is quicker and more attractive, but that it does really what the exercise-book method pretends to do, that is, it holds the attention in detail, disciplines the mental faculties, and enables the scholars to understand and to appreciate the best qualities in the best literature.

Of course, the Direct Method is not all talking; the system includes reading, writing, and even the conscious learning of grammar; although in different order and different proportion to that of the exercise books. But speech does take in it the first place; and one application of speech is seen in these little plays. By applying it to a story, we can bring into use groups of ideas which cannot come into the boy's ordinary life. But the effect on him is just as vivid: in youth, especially, make-believe is as real as what we call real. For the time being the actor is Theseus or Ulysses, Thersites, or a fox, and the imagination, which as things are hardly survives the nursery, can easily be kept alive until the pupil grows up. Perhaps it is more than a scholastic convenience; may it not be that pupils thus trained will keep in the sordid struggles of life something of the child's simplicity and light-heartedness?

However that may be—and I am quite serious in believing that this spirit is worth much wealth—there is

no doubt as to the scholastic convenience. Those who have only three or four hours a week, as is often found in girls' schools, may be reluctant to spare part for what seems to be a frivolous amusement. They need fear nothing: experience will show that Latin plays amply repay for the time spent on them, in greater readiness, clearer speech, wider range of words and constructions, not to mention the pupils' enjoyment, without which nothing is worth learning. The gusto of acting gives all the stimulus that is needed to make learning no drudgery. What we know of Latin is what we have in our memory and ready for instant use, not what we can puzzle out with a grammar and dictionary; the physical reaction helps us to learn, to remember, and to use. Thus to learn the actor's part may take the place of 'rep' in the early stages, and may prepare the memory for the more difficult task of learning poetry by heart in the later stages.

These plays may be read, or they may be learnt for acting, or both, and they help to supply reading material for a stage where Latin authors are of little use. The principle once learnt, any teacher may make his own plays: and this is the best thing educationally. He may read or tell a story from Roman history or legend, and call upon certain persons to take its parts: then and there he and his class together may make up the parts, which may be improved or added to in the study. In the end he will have a home-made play, which will need no learning, for it will have been evolved from his class; and with care and judgement he may teach a great deal in this way. Thus also we get from the beginning that which is the supreme end of language-teaching, an opportunity for self-expression.

Meanwhile words, syntax, and accidence are absorbed unconsciously; and after a little systematic arrangement, the master may, if he pleases, set a grammar paper without doing any harm.

W. H. D. ROUSE,

AUTHORS' NOTE

The plays are intended for the use of boys and girls in their first year of learning Latin on the Direct Method. The grammar and syntax have therefore been confined to constructions which do not require the subjunctive mood or oratio obliqua. They are graduated in difficulty, so that they may be taken at convenient intervals from the beginning of the course, and can thus provide a means of revision and a storehouse of vocabulary and grammar.

They may be treated simply as reading matter or, as originally intended, for the purpose of acting, either in class or more formally. For acting in the class-room, the arrangement of the caste must depend upon the numbers; for instance, when the characters are few, two or even three complete castes may be arranged, and while one performs, the others listen, correct, and prompt, or, again, a long character may be divided into several parts.

With regard to the more formal production of the plays, it will be found that very few stage properties or scenery are required and, in fact, it is probably much better for those taking part to perform without any effects except, perhaps, costumes. We shall be glad, however, to give any detailed suggestions that we have found useful in producing them ourselves.

We wish to express our thanks to Professor E. V. Arnold for permission to print *Pylæmus et Thisbe*. The idea and composition were largely his, and it was performed last year under his supervision by boys and girls who had been learning Latin for a fortnight at the Summer School of Latin, Bangor.

W. L. P.
C. L. M.
E. R.

May 1912.

INDEX

	PAGINA
PYRAMUS ET THISBE	VII
LUDUS	XVII
MEDICUS	XXII
HORATIUS	XXVII
CIRCE	XXXIV
POLYPHEMUS	XLIII
REDITUS ULIXIS	LI
TROIA CAPTA	LX
THESEUS	LXIX
VERRES	LXXVIII

PYRAMUS ET THISBE

PERSŌNAE.

Pȳramus.	(Scaena II.)
Pater Pȳramī.	Lūna.
Thisbē.	Leō.
Māter Thisbae.	Ninus.
Sōl.	Statuae I-V.
(Scaena I.)	Statuae VI-X.
Domus Pȳrami I-XII.	Plōrātōres.
Domus Thisbae IX-XX.	Princeps Plōrātōrum.
Aedificātor.	

SCAENA PRIMA. IN MEDIO OPPIDO.

A tergō caelum caeruleum; per tabulātum angustum sōl et luna trāns caelum eunt. Ante tabulātum stant sellae. Practereā nihil nisi lātum spatium.

Intrant omnēs et in sellis cōsidunt. Aedificātor surgit et spectātōribus dicit:

AED. Haec fābula vocātur Pȳramus et Thisbē. In mediō oppidō sumus.

[Aedificātor sē ad puerōs vel puellās vertit.]

AED. Surge!

I. Surgō. DOM. PYR. Surgis. DOM. THI. Surgit.

AED. Surgite!

II et III. Surgimus. DOM. PYR. Surgitis.

DOM. THI. Surgunt.

AED. Ambulā!

- I. Ambulō. DOM. PYR. Ambulās.
DOM. THI. Ambulat.
AED. Ambulāte!
II et III. Ambulāmus. DOM. PYR. Ambulātis.
DOM. THI. Ambulant.
AED. Sistite!
I, II, III. Sistimus. Nōs sumus mūrus prīmus.
DOM. PYR. Vōs estis mūrus prīmus.
DOM. THI. Illi (vel illae) sunt mūrus prīmus.
III. [*sē vertit et vocat.*] Veni!
IV. Veniō. DOM. PYR. Venīs. DOM. THI. Venit.
III. Venite!
V et VI. Venīmus. DOM. PYR. Venītis.
DOM. THI. Veniunt.
AED. Sistite!
IV, V, VI. Sistimus. I, IV, V, VI. Nōs sumus mūrus
secundus.
DOM. PYR. Vōs estis mūrus secundus.
DOM. THI. Illi (vel illae) sunt mūrus secundus.
AED. Tē admovē!
VII. Mē admoveō. DOM. PYR. Tē admovēs.
DOM. THI. Sē admovet.
AED. Vōs admovēte!
VII et VIII. Nōs admovēmus. DOM. PYR. Vōs admo-
vētis. DOM. THI. Sē admovent.
AED. Sistite!
VII et VIII. Sistimus.
VI, VII, VIII. Nōs sumus mūrus tertius.
DOM. PYR. Vōs estis mūrus tertius.
DOM. THI. Illi (vel illae) sunt mūrus tertius.
AED. Surge!
XIII. Surgō. DOM. THI. Surgis. DOM. PYR. Surgit.
AED. Surgite!

- XIV et XV. Surgimus. DOM. THI. Surgitis.
DOM. PYR. Surgunt.
AED. Ambulā!
XIII. Ambulō. DOM. THI. Ambulās.
DOM. PYR. Ambulat.
AED. Ambulāte!
XIV et XV. Ambulāmus. DOM. THI. Ambulātis.
DOM. PYR. Ambulant.
AED. Sistite!
XIII, XIV, XV. Sistimus. Nōs sumus mūrus prīmus.
DOM. THI. Vōs estis mūrus prīmus.
DOM. PYR. Illi (vel illae) sunt mūrus prīmus.
XV. [*sē vertit et vocat.*] Veni!
XVI. Veniō. DOM. THI. Venīs. DOM. PYR. Venit.
XV. Venite!
XVII et XVIII. Venīmus. DOM. THI. Venītis.
DOM. PYR. Veniunt.
AED. Sistite!
XVI, XVII, XVIII. Sistimus.
XIII, XVI, XVII, XVIII. Nōs sumus mūrus secundus.
DOM. THI. Vōs estis mūrus secundus.
DOM. PYR. Illi (vel illae) sunt mūrus secundus.
AED. Tē admovē!
XIX. Mē admoveō. DOM. THI. Tē admovēs.
DOM. PYR. Sē admovet.
AED. Vōs admovēte!
XIX et XX. Nōs admovēmus. DOM. THI. Vōs admo-
vētis. DOM. PYR. Sē admovent.
AED. Sistite!
XIX et XX. Sistimus.
XVIII, XIX, XX. Nōs sumus mūrus tertius.
DOM. THI. Vōs estis mūrus tertius.
DOM. PYR. Illi (vel illae) sunt mūrus tertius.

AED. Surgite !

[*X sellam sēcum portat et in mediā domō Pȳrami pōnit. XI sellam sēcum portat et in mediā domō Thisbae pōnit.*]

IX, X, XI, XII. Surgimus. DOM. PYR. Surgitis.

DOM. THI. Surgunt.

IX, X, XI, XII. Ambulāmus. DOM. PYR. Ambulātis.

DOM. THI. Ambulant.

IX, X, XI, XII. Venīmus. DOM. PYR. Venītis.

DOM. THI. Veniunt.

IX, X, XI, XII. Sistimus. DOM. PYR. Sistitis.

DOM. THI. Sistunt.

IX, X, XI, XII. Nōs sumus mūrus medius.

DOM. PYR. Vōs estis mūrus medius.

DOM. THI. Illi (vel illae) sunt mūrus medius.

DOM. PYR. Hic habitat Pȳramus.

[*Aedificātor ad domum Pȳrami cartam affigit ; in cartā scriptum est : Hic habitat Pȳramus.*]

DOM. THI. Hic habitat Thisbē.

[*Aedificātor ad domum Thisbae cartam affigit ; in cartā scriptum est : Hic habitat Thisbē.*]

SOL. [*in tabulātō exstat.*] Ego, Sōl, surgō.

DOM. PYR. Tū, Sōl, surgis.

DOM. THI. Ille, Sōl, surgit.

SOL. Quis illic habitat, O mūrī ?

DOM. PYR. Pȳramus hic habitat, O Sōl.

SOL. Quis illic habitat, O mūrī ?

DOM. THI. Thisbē hic habitat, O Sōl.

[*Sōl trāns caelum lentē it.*]

PAT. [*ad domum prōdit.*] Ego sum pater.

DOM. PYR. Ille est pater.

PAT. Ubi est iānuā ?

IV et V. Nōs sumus iānuā.

PAT. Iānuam aperiō. [*IV et V sē vertunt.*]

PYR. [*vocat.*] Quid facis, O pater !

PAT. Iānuam aperiō, O Pȳrame.

DOM. PYR. Iānuam aperit pater.

PAT. Ad mē venī, Pȳrame !

PYR. Ad tē veniō, pater.

DOM. PYR. Ad illum venit Pȳramus.

PAT. Quid habēs, Pȳrame ?

PYR. Gladium habeō.

DOM. PYR. Gladium habet Pȳramus.

PAT. Quālis est gladius ?

PYR. Acūtus est gladius.

DOM. PYR. Acūtum gladium habet Pȳramus.

PAT. Cōside !

PYR. Cōsidō.

DOM. PYR. Cōnsidit Pȳramus.

PAT. Librum sūme !

PYR. Librum sūmō.

DOM. PYR. Librum sūmit Pȳramus.

PAT. Librum lege !

PYR. Librum legō.

DOM. PYR. Librum legit Pȳramus.

PAT. Ego exeō.

PYR. Tū exīs.

DOM. PYR. Exit pater.

[*Exit pater ; Pȳramus sedet et librum legit.*]

MAT. [*ad domum prōdit.*] Ego sum māter.

DOM. THI. Illa est māter.

MAT. Ubi est iānuā ?

XVI et XVIII. Nōs sumus iānuā.

MAT. Iānuam aperiō. [*XVI et XVII sē vertunt.*]

THI. [*vocat.*] Quid facis, O māter ?

MAT. Iānuam aperiō, O Thisbē.

DOM. THI. Iānuam aperit māter.

MAT. Ad me veni, Thisbē !
 THI. Ad te venio, māter.
 DOM. THI. Ad illam venit Thisbē.
 MAT. Quid habēs, Thisbē ?
 THI. Pallam habeo.
 DOM. THI. Pallam habet Thisbē.
 MAT. Qualis est palla ?
 THI. Alba est palla.
 DOM. THI. Albam pallam habet Thisbē.
 MAT. Cōside !
 THI. Cōsidō.
 DOM. THI. Cōstidit Thisbē.
 MAT. Librum sūme !
 THI. Librum sūmō.
 DOM. THI. Librum sūmit Thisbē.
 MAT. Librum lege !
 THI. Librum legō.
 DOM. THI. Librum legit Thisbē.
 MAT. Ego exeō.
 THI. Tū exīs.
 DOM. THI. Exit māter.

[Exit māter; Thisbē sedet et librum legit.]

[P̄ramus et Thisbē ad mūrū medium appropinquant.]

PYR. Ubi es, Thisbē ?
 THI. Ubi es, P̄rame ?
 PYR. Hic sum, Thisbē.
 THI. Hic sum, P̄rame.
 PYR. Mel meum !
 THI. Corculum meum !

[P̄ramus et Thisbē per mūrū susurrant et cōsiliū faciunt.]

PYR. Ad sepulchrum Nini.

THI. Ad sepulchrum Nini.

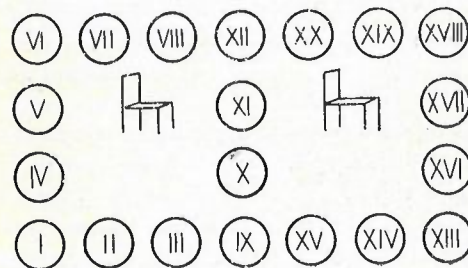
[Ad sellās redeunt; Thisbē legit; P̄ramus dormit.]

SOL. Ego, Sōl, dēscendō.
 DOM. PYR. Tū, Sōl, dēscendis.
 DOM. THI. Ille, Sōl, dēscendit.
 THI. [subitō ē sellā surgit et sōlem spectat.] Quid tū,
 Sōl, facis ?
 SOL. Ego, Sōl, dēscendō. Quid tū, Thisbē, facis ?
 THI. Ego, Thisbē, exeō.
 DOM. THI. Exit Thisbē. [Exit Thisbē.]
 SOL. Quid tū, P̄rame, facis ?
 DOM. PYR. Dormit P̄ramus.
 SOL. Ego, Sōl, occidō.
 DOM. PYR. Tū, Sōl, occidis.
 DOM. THI. Ille, Sōl, occidit.
 AED. Abite, mūrī.

[Domus P̄rami et domus Thisbae ad sellās redeunt.]

P̄ramus in mediā scaenā dormit.]

AED. Finis est primae scaenae.

SCAENA SECUNDA. IN MEDIA SILVA.

Scaena eadem est. Omnēs intrans et in sellis cōsident.

Princeps Plōrātōrum surgit et spectātōribus dicit :

PRI. Secunda scaena est. In mediā silvā sumus.

NIN. [*prōdit.*] Ego sum Ninus. [*ā sinistrā recumbit.*]
[*Sē recipit.*]
Mortuus sum.

[*Plōrātōrēs prōdeunt et circum Ninum stant.*]

PRI. Lacrimāte, quia Ninus mortuus est.

PLO. Lacrimāmus, quia Ninus mortuus est.

PRI. Sepulchrum facite.

PLO. [*sepulchrum super Ninum pōnunt.*] Sepulchrum
facimus.

Statuae I-V prōdeunt et lacrimant.

PLO. Quī estis?

STA. Nōs sumus statuae.

PLO. Cūr lacrimātis?

STA. Quia Ninus mortuus est, lacrimāmus.

[*Statuae sē circum sepulchrum dispōnunt ; Princeps
Plōrātōrum cartam ad sepulchrum affigit ; in cartā
scriptum est : Hic iacet Ninus.*]

[*Excunt Plōrātōrēs.*]

STA. Hic iacet Ninus.

LUN. [*in tabulātō exstat.*] Ego, Lūna, surgō.

STA. Tū, Lūna, surgis.

LUN. Quid videō?

STA. Sepulchrum vidēs. Hic iacet Ninus.

LEO. [*prōdit et rugit.*] Ego sum leō.

LUN. Tū es leō.

STA. Ille est leō.

[*Leō post sepulchrum manet. Lūna lentē trans
caelum it.*]

THI. [*prōdit et circumspectat.*] Ubi est sepulchrum?

STA. Hic est sepulchrum. Hic iacet Ninus.

THI. Ubi est Pȳramus? [*Leō rugit.*]

THI. Heu! heu! [*Thisbē fugit ; palla humi cadit.*]

LEO. [*pallam sūmit.*] Alba est palla.

STA. Alba est palla.

LEO. [*linguā lambit.*] Nunc rubra est palla.

STA. Nunc rubra est palla. [*Exit leō.*]

PYR. [*prōdit et circumspectat.*] Ubi est sepulchrum?

STA. Hic est sepulchrum. Hic iacet Ninus.

PYR. Ubi est Thisbē?

LUN. Ubi est Thisbē?

PYR. Quid videō?

LUN. Pallam vidēs.

PYR. Rubra est palla.

LUN. Rubram pallam vidēs.

PYR. Thisbē mortua est.

PYR. Nōne gladium habeo?

Mortuus sum.

LUN. Mortuus es.

STA. Mortuus est Pȳramus.

THI. [*redit.*] Ubi est Pȳramus?

LUN. Ubi est Pȳramus?

THI. Quid videō?

LUN. Pȳramum vidēs.

THI. Pȳramus mortuus est.

LUN. Pȳramus mortuus est.

THI. Nōne gladium videō?

Mortua sum.

LUN. Mortua es.

STA. Mortua est Thisbē.

LUN. Ego, Lūna, occidō.

STA. Tū, Lūna, occidis.

[*Lūna silet.*]

[*Sē occidit.*]

[*Sē occidit.*]

SOL. [*in tabulātō exstat.*] Ego, Sōl, surgō.

PAT. et MAT. [*intranant.*] Tū, Sōl, surgis.

STA. Ille, Sōl, surgit.

[*Pater et Mater circum sepulchrum ambulant et inter se loquuntur; subito mortuōs vident.*]

PAT et MAT. Quid vidēmus?

PAT. Pȳramus mortuus est.

MAT. Thisbē mortua est.

PAT. et MAT. Lacrimāmus.

SOL. Pater et māter lacrimant.

PLO. [*prōdeunt et mortuōs spectant.*] Pȳramus et Thisbē mortui sunt. Lacrimāmus.

PRI. Sepulchrum facite.

PLO. [*sepulchrum super mortuōs pōnunt.*] Sepulchrum faciūmus.

SOL. Sepulchrum facitis.

PAT. et MAT. Sepulchrum faciunt.

PAT. (*gladium in sepulchrō pōnit.*) Hic est gladius Pȳrami.

MAT. (*pallam in sepulchrō pōnit.*) Haec est palla Thisbae
[*Intranant Statuae VI-X.*]

PLO. Qui estis?

STA. Nōs sumus statuae.

PLO. Cūr lacrimātis?

STA. Quia Pȳramus et Thisbē mortui sunt, lacrimāmus.
[*Statuae se circum sepulchrum dispōnunt; Princeps Plōrātōrum cartam ad sepulchrum affigit; in cartā scriptum est: Hic iacent Pȳramus et Thisbē. Plōrātōrēs exeunt. Pater et māter in mediā scaenā lacrimant.*]

STA. Hic iacent Pȳramus et Thisbē.

FINIS FABULAE.

LUDUS

PERSŌNAE.

Orbilius magister lūdī est.
Discipulī.

Quīntus } *impudentēs*
Sextus } *puerī sunt.*
Mānius *semper dextram tollit, sed nihil dicit.*

Mārcus *semper interrogat.*
Gāius *māximus puer est.*
Servius *sērō venit.*
Alii discipulī.

SCAENA. IN LUDO ORBILI.

Orbilius discipulōs manet; dextrā ferulam tenet, librum sinistrā. Intranant discipulī.

DIS. Salvē, magister!

ORB. Salvēte, pueri! Omnēsne adestis? Quis abest?
[*Mānius dextram tollit.*]

QUI. Nōs omnēs adsumus. Titus autem abest.

ORB. Cūr Titus abest? Nōne heri aderat?

SEX. Ita vērō, sed vesperi ad cēnam apud Quīntum erat.
Multa edēbat, multa bibēbat; itaque hodiē aeger est.

ORB. En puerum stultum! Meritō aegrōtat.

MAR. Cūr meritō aegrōtat? [*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Silē, Mārce!

QUI. Tūne, O magister, apud amicum heri cēnābas?

[*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Minimē; sōlus cēnābam.

SEX. Semperne sōlus cēnās? [*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Ita.

QUI. O miserum magistrum!

SEX. Nōne unquam nimis edis?

[*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Nunquam nimis edō.

QUI. O miserum magistrum!

MAR. Cūr nunquam nimis edis? [*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Silē, Mārce!

SEX. Servius etiam abest, O magister.

GAI. Servius quoque, ut crēdō, apud Quīntum cēnabat.

QUI. Ecce! Videō Servium. Quam sērō venit!

DIS. Cottidiē Servius sērō venit.

MAR. Cūr semper sērō venit? [*Mānius dextram tollit.*]

GAI. Quia, cum gallus cantat, nōn surgit.

SEX. Semperne tū, cum gallus cantat, surgis, O magister?
[*Servius lentē intrat.*]

ORB. Ita.

MAR. Cūr, cum gallus—— [*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Silē, Mārce! Salvē, Servi!

SER. Salvē, magister!

ORB. Cūr tam sērō venis? [*Mānius dextram tollit.*]

SER. Quia neque loculōs meōs neque tabellās reperire poteram.

ORB. Molestus puer es. Hodie tē pūniam. Veni ad mē.

DIS. Castigābit eum magister.

ORB. GAI, tolle eum in umerōs tuōs. [*Gaius hoc facit.*]
Sexte et Quīnte, pedēs eius retinēte. [*Sextus et*

Quīntus hoc faciunt.] Ferulā eum feriam.
[*Orbilius Servium ferit. Discipulī surgunt, rident, clamant.*]

SER. O! O! Eheu! O mē stultum! Impiger posthāc erō, neque unquam tibi molestus.

MAR. Cūr Servium castigās, O magister?

[*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Tē etiam castigābō, nisi silēbis. Cōnsidite omnēs,
et stilōs tabellāsque parāte! [*Pueri cōnsidunt et*
tabellās parant.] Quis parātus est? [*Mānius*
dextram tollit.]

ALII. Ego parātus sum.

ALII. Nōndum ego parātus sum.

ORB. Nunc ego recitābō; vōs in tabellis scribite! [*Reci-*
tat.] 'Titus, filius agricolae Rōmānī, tredecim
annōs nātus est.'

MAR. Cūr tredecim annōs nātus est?

[*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Silē, Mārce!

QUI. Quot annōs tū nātus es, O magister?

[*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Nesciō.

MAR. Cūr nescis, O magister? [*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Silē, Mārce! Silēte, omnēs! [*Recitat.*] 'Agricola
illum Rōmam māne dūcit.'

MAR. Cūr Rōmam dūcit? [*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Nesciō; sed manē et mox fortasse ipse intellegēs.

GAI. Nosterne Titus est in hac fabulā, O magister?

ORB. Minimē; nōn noster Titus est. [*Recitat.*] 'Rōma
ab agrīs eōrum procul abest.'

SEX. Quam procul abest, O magister?

[*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Multōs passūs abest.

QUI. Quot passūs abest? [*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Nesciō.

MAR. Cūr nescis, O magister? [*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Silē, Mārce! Nunc pergā. [*Recitat.*] 'Eō igitur

nōn ambulare possunt, sed equi eōs vehunt.'

SEX. Quot equi eōs vehunt, O magister?

[*Mānius dextram tollit.*]

ORB. [*Celeriter recitat.*] 'Cum ad portam Latinam veniunt—'

DIS. Lentius recitā, sōdēs, O magister; tot vocābula scribere nōn possumus.

ORB. Si silēbitis, lentius recitābō. Accūrātē scribite, pueri. [*Recitat lentius.*] 'Cum ad portam Latinam veniunt, ab equis descendunt, quia viae intrā mūrū iniquae sunt et angustae.'

MAR. Cūr iniquae et angustae sunt?

[*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Veni ad mē post ludum et tibi dicam. [*Mārcus lacrimat. Orbilius recitat.*] 'Sex hōrās aedificia spectant. Deinde amicum vident et apud illum prandent.'

GAI. Nōne apud Quīntum prandent?

[*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Minimē, nōn noster Titus est.

QUI. Quod amicō Titī nōmen est?

[*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Nesciō; nēmō scit. [*Recitat.*] 'Tandem equos petunt et domum redeunt.'

SEX. Quōrum equos, magister?

[*Mānius dextram tollit.*]

ORB. Suos equos, stulte! Nōne eos extrā portam Latinam reliquerunt? [*Mānius dextram tollit.*] Satis est. Nunc Māni, surge! [*Mānius surgit.*] Et recitā tuum pensum. Ceteri, audite! [*Mānius recitare temptat; nihil tamen dicere potest; tandem cōsidit et lacrimat. Ceteri ridet et clāmant:*]

DIS. Ego possum.

ORB. Tu, Gai, recitā! [*Gaius recitat.*] Bene recitās, Gai.

Hodie otium agētis; discēdite omnes et valēte!

[*Discipuli surgunt et stilos tabellāsque sūmunt.*]

DIS. O cāre magister! Gratiās tibi agimus. Valē!

[*Ceteri exeunt; Mārcus prope Orbiliū stat et lacrimat.*]

ORB. Abi!

[*Exit Mārcus.*]

FINIS FABULAE.

MEDICUS

PERSŌNAE.

✓ Titus: puer Rōmānus, duo-
decim annōs nātus. | Lūcius } *Titī frātrēs, geminī,*
Publius } *septem annōs nātī.*
✓ Octāvia: Titī māter. | Medicus. ✓

SCAENA. IN CUBICULO PUERORUM.

*A sinistrā stat lātus lectulus; ibi dormiunt trēs puerī, Titus
et Lūcius et Publius. A dextrā est fenestra, a tergō
iānuā. Gallus extra cantat et puerōs ē somnō excitat.*

TIT. Quota hōra est?

LUC. [ad fenestram currit.] Prīma ferē hōra est. Sol mox
surget.

TIT. O mē miserum! Pēsum meum nōn feci. Quid
Orbilius dicit?

PUB. Immō verō, quid faciet Orbilius?

TIT. Iam ferulam sentiō. Ad lūdum ire nōn audeō.

LUC. Gaudeō quia nōndum ad lūdum imus, ego et
Publius.

TIT. Quales frātrēs estis! Quia vāpulabō, gaudētis.

LUC. et PUB. [saltant et cantant.] Titus vāpulabit;
Titus vāpulabit.

TIT. [irātus.] Vōs etiam vāpulābitis.

[Frātrēs oculis ferit.]

LUC. et PUB. [lacrimant.] Lacrimāmus, quia Titus
vāpulabit. Lacrimāmus, quia Titus vāpulabit.

MEDICUS

23

TIT. Quia vōs vāpulāvistis, lacrimātis. Iterum autem
lacrimābitis, nisi bonum cōsiliū mihi in-
venietis; nam ego vāpulāre hodiē nōlō.

PUB. Cōsiliū habeo.

TIT. et LUC. Dic nobis.

PUB. Manete; cogitō.

TIT. Festinā, Publi; O mē miserum, vāpulābō.

LUC. Fortasse malum Publius habet cōsiliū; tum
vāpulābis, Tite.

TIT. Nisi statim cōsiliū narrābis, iterum idem accipiēs.
[Loculōs sūmit.]

PUB. Cogitavi. Audite cōsiliū. Vespert apud Quin-
tum cenābas.

TIT. Illud iam scimus.

PUB. Bene, ibi nimis edisti.

TIT. Quid dicere vis? Semper nimis edō; tū quoque
et Lūcius.

PUB. Sanē, at tū hodiē aegrōtās, quia nimis vespert
edisti.

TIT. At nōn aegrōtō, mi frater!

LUC. O stulte, nōne intellegis? Hodie aegrū simulābis.

TIT. Intellegō. Euge, Publi! bonum cōsiliū in-
venisti! Tū, Lūci, i ad matrem; illi de morbo
meo aliquid narrā! [Exit Lūcius.] Publi, in
aquam hunc pannum merge! Festinā! nam
matrem audiō; pannō meos oculos preme!
Heu! heu! quantum doleō!

[Octāvia intrat cum Lūciō.]

OCT. Hercle! Quam aeger es! Quid habēs, mi fili?

TIT. Multum doleō. Nunc calidus sum, nunc frigidus.

OCT. O cāre fili, medicum arcessam. Quis medicum
venire iubēbit?

LUC. Ego medicum arcessam, mea māter.

PUB. Et ego cum Lūciō ibō.

OCT. Ite, parvulī, et medicāmentum ferre medicum iubete.

LUC. Acerbum medicāmentum sēcum feret medicus.

PUB. Acerbum medicāmentum. [*Exeunt geminī.*]

TIT. Ut sitiō, māter cārissima!

OCT. Miselle puer! Aquam frigidam tibi dabō. Bibe!
[*Titus bibit.*]

TIT. Māter, nunc frigidus sum. Ecce! membra mea tremunt.

OCT. En, vestimentis tē tegam.

TIT. Māter, nimis calidus sum.

OCT. Eheu! Quī morbus tē tenet? Quandō medicus veniet?

TIT. Aliquis iānuam pulsat.

[*Medicus cum pueris intrat.*]

MED. Salvē, domina! Quis aeger est?

OCT. Salvē, medice! Filius meus hīc aegrōtat.

MED. Salvē, puer! Vēnī spectātum tē. Aegerne es?
[*Titus annuit.*]

LUC. et PUB. Ita, medice, valdē aeger est.

MED. Num edere potes? [*Titus annuit.*]

LUC. et PUB. Minimē; nihil edere potest.

MED. Ostende mihi linguam tuam. Hem! Quid heri edisti?

TIT. Nesciō, medice.

LUC. Sciō equidem.

PUB. Et ego.

LUC. Apud Quīntum vesperī cēnābat.

PUB. Nimis edit—porcum.

LUC. Et lusciniā.

PUB. Et turdōs.

LUC. Et pōma.

PUB. Et liba.

LUC. Et alia multa.

OCT. Minimē mirum, si hodiē aegrōtās.

MED. Minimē mirum est. Medicāmentum tibi parabō.
[*Medicus medicāmentum parat.*]

LUC. Quāle medicāmentum parās?

PUB. Acerbumne est annōn?

MED. Acerbum est.

LUC. et PUB. Acerbum est medicāmentum. Acerbum est medicāmentum.

MED. Dā mihi pōculum, domina! [*Fundit.*] Nunc bibe, puer! [*Titus medicāmentum gustat.*]

TIT. Nōlō bibere. Tāle pōculum nunquam bibam.

OCT. Ohē, puer improbe! Quōmodo aegrōtare dēsines, nisi medicāmentum bibēs?

LUC. et PUB. Titus bibere nōnvult. Titus bibere nōnvult.

MED. Necesse est bibere.

LUC. et PUB. Acerbum est. Gaudēmus, quia acerbum est medicāmentum.

TIT. Aliquis mox vāpulābit. [*Geminī audiunt et silent.*]

OCT. Statim bibe; sin minus, patrem vocābō.

TIT. Nōlō. [*Exit Octāvia.*]

PATRIS VOX. Tite, audisne mē?

TIT. Ita, mī pater.

PATRIS VOX. Nōnne medicāmentum bibere vis?

TIT. Sānē, mī pater, bibere volō. [*Dum bibit, Octāvia intrat.*]

OCT. Medicāmentum bibit Titus.

MED. Bene; deinde tranquillē dormiēs. Mox validus iterum eris et rōbustus. Valē, domina; valēte, pueri.

OMNES. Valē, medice. [*Exit Medicus.*]

TIT. Iam validior sum. Licetne mihi surgere, māter?

OCT. Nōn licet, O stulte. Tōtum diem in lēctulō iacebis.
Et ego prope tē manēbō.

TIT. Nōn necesse est tibi, cārissima mātēr, prope mē
manēre.

OCT. Meus es filius. Prope tē manēbo, dum aegrōtās.

LUC. et PUB. Licetne nōbīs in hortō lūdere?

OCT. Abite, geminī, et in hortō lūdite.

LUC. et PUB. Titus in lēctulō manēbit, tōtum diem in
lēctulō manēbit. [*Exeunt Lūcius et Publius.
Titus pūgnūm agitāt.*]

FINIS FABULAE.

HORATIUS

PERSŌNAE

Porsenna: *rēx Etruscōrum.*
Sextus Tarquinius: *filius
Tarquinī Superbī.*
Mamilius: *rēx Tusculī, socius
Porsennae.*

Scaena I.
Tarquinius Superbus: *rēx
Rōmānōrum, exsul.*
Vigiles: *Etruscī.*
Ducēs Militum: *Etruscī.*

Scaena II.

Valerius	} <i>cōsulēs Rōmānī.</i>
Pulvillus	
Horātius Cocles	} <i>senātōrēs Rōmānī</i>
Spurius Lartius	
Titus Herminius	
Vigil Primus	} <i>Rōmānī.</i>
Vigil Secundus	
Civēs:	<i>Rōmānī.</i>
Militēs:	<i>Etruscī.</i>

SCAENA PRIMA. IN CASTRIS ETRUSCORUM.

*Vesperī. Porsenna ante tabernāculum suum stat; ā dextrā
Mamilius; ā sinistrā Tarquinius Superbus; ā tergō Sextus
Tarquinius. Ante cōs ducēs militum imperāta manent.
Longē ā dextrā stant vigiles; hī Rōmam prōspectant.*

POR. Bene pūgnāvistis hodiē, O ducēs, vōs et militēs
Etruscī.

DUC. Grātiās tibi agimus, rēx māxime; prō patriā et prō
tē pūgnāvimus.

POR. Quōmodo, Mamili, hunc montem cēpisti, ubi iam
castra posuimus?

SEX. Iāniculum vocātur hic mōns.

SUP. Iāniculum habēmus; facile erit Rōmam capere.

POR. Quōmodo Iāniculum cēpisti, Mamili? Narrā nōbīs!

DUC. Bene nōs duxit Mamilius, O rēx māxime!

POR. Hoc sciō ; attendite animum et audite !

MAM. O rēx māxime, Iāniculum tenēbat Pulvillus cōsul cum centum militibus ; iuvenis est et malus dux ; male imperat neque Rōmānī illi pārēre volunt. *but* At diū nōbīs resistēbant ; neque facile erat illud parvum āgmen dē monte pellere. Tandem centum milites circum montem mīsi ; *rather* hī ā tergō Rōmānōs subitō oppūgnant. Pulvillus pavidus tergum vertit ; cum quīnquāgintā hominibus effugere potest ; cēterōs occīdimus. Ille, tertius in ordine ducum [*body of soldiers* *Ducem quendam indicat*], primus in summum montem pervēnit. Hostēs illum vulnerāverant et signiferum occīderant. Statim ille signum ē dextrā mortui trāxit et in summō monte posuit.

POR. Bene fecisti, Mamili ; bene fecerunt tui milites. Tū, dux vulnerāte, hūc veni ! [*Dux tertius appropinquat.*] Accipe hoc praemium ! [*Armilla brachio circumdat. Tum dux se in ordinem recipit.*] Crās Rōmam oppūgnābimus.

DUC. [*laetis clamoribus.*] Crās Rōmam capiēmus.

SUP. Crās rēx iterum erō Rōmānōrum.

SEX. Crās omnēs inimicōs occīdam.

SUP. Crās omnēs nōbilēs in vincula cōniciam.

SEX. Vae victis ! nōs enim Rōmā expulērunt.

SUP. Ignāvi hominēs rēgem habēre nōlēbant ; poenās crās dabunt.

DUC. [*murmurant.*] Fortēs, nōn ignāvi, sunt Rōmānī. Fortēs hostēs amāmus ; ignāvōs odimus amīcōs.

POR. Quandō et quōmodo Rōmam oppūgnābimus ?

SEX. Statim hoc faciēmus ; sī enim Rōmānī pontem Sublicium frangent, neque Tiberim trānsire *rather* neque urbem intrāre poterimus.

DUC. Nōs quidem hodiē diū pūgnāvimus ; sine somnō milites nōn bene pūgnābunt.

SUP. Vigil ! Vigil !

VIG. Quid vis, rēx ?

SUP. Quid nunc Rōmānī faciunt ?

VIG. Omnēs intrā moenia sē recepērunt. Vigiles tamen *big wall* ē moenibus prōspectant.

POR. Frēgeruntne pontem ?

VIG. Minimē, rēx māxime ! Stat pōns.

POR. Quālis erit nox ?

VIG. Obscūra ; nūbīlare enim coepit, neque luna fulgēbit. Etiam nunc vigiles Rōmānōs videre nōn possumus ; nōn iam pōns in cōspectū est ; *in sight* hāc nocte caeci erunt vigiles.

POR. Bene dixistis, vigiles. Hoc igitur cōsiliū omnēs audite ! *watch* Quarta vigilia, dum Rōmānī adhuc dormiunt, ad pontem silentiō appropinquābimus. Antequam illuc pervēnerimus, nōs neque videre neque audire vigiles poterunt. Nullā morā pontem trānsibimus et portam facile rumpēmus, dum Rōmānī arma petunt et totā urbe trepidant.

DUC. Bonum cōsiliū cēpisti, O rēx māxime ! Vincēmus.

POR. Hoc cōsiliū, ducēs, militibus nūntiate ! Deinde usque ad quārtam vigiliam dormite !

DUC. Audimus et pārēbimus.

POR. Vigiles, cum quārtā vigilia erit, ē somnō nōs omnēs excitāte !

VIG. Audimus et pārēbimus.

SCAENA SECUNDA. ROMÆ.

A sinistrā apparent moenia urbis; Tiberis praeter moenia fluit; ripam ulteriorem ad portam urbis iungit pōns Sublicius. Vigiles ē summīs moenibus prōspectant. In ripā ulteriōre āgmen Etruscōrum ad Pontem Sublicium silentiō appropinquat, sed adhūc procul abest, cum sōl surgere incipit. Primā luce vigilēs hostēs vident.

VIG. I. Audisne aliquid?

VIG. II. Quam timidus es! Ventus aquam agitat.

VIG. I. Pedēs hominum audiō.

VIG. II. Nōli hoc credere. Sōl mox surget; tum vidēre poterimus.

VIG. I. Aliquid vidē. Aliquid sē movet.

VIG. II. Agmen est. Hostēs sunt.

VIG. I. Surgite, Rōmānī. Hostēs adsunt.

VIGILES. Surgite, Rōmānī. Hostēs adsunt.

[*Civēs armātī portam aperiunt et prōspectant. Valerius et Pulvillus in pontem currunt.*]

VAL. Frangite pontem, civēs.

PUL. Tempus nōn dabunt hostēs. Eheu, nōs primōs occident. Quid faciam? Quō fugiam?

VAL. Silē, ignāve! Cūr herī frangere pontem nōn iussisti? Tū enim imperātor erās. Hodīe ego Rōmānis imperō. [*Pulvillus in urbem redit. Multī civēs in portā apparent.*] Audite, civēs! Si duo vel trēs hostibus breva temporis spatium resistere poterunt, ceterī pontem frangent. Ita urbem servāre poterimus.

HOR. [*inter civēs appāret.*] Quid dicēbat cōsul?

CIV. Si quis hostibus resistet, nōs pontem frangere poterimus.

HOR. Ego, O cōsul, pontem dēfendam. Quis mēcum hoc prō patriā faciet?

SPU. [*ex civibus prōdit.*] Ego tibi socius erō, fortis Horātī.

HOR. Tū bonus eris socius. Tēcum bene pugnābō. Tamen si trēs erimus, tōtum hostium āgmen facile repellēmus.

TIT. [*ex civibus prōdit.*] Ecce tertium! Prō Rōmā et Rōmānis cum hīs comitibus pugnābō.

VAL. Vōbis agō grātiās.

CIV. Vōbis grātiās agimus.

[*Etruscī appropinquant.*]

POR. Currite, milītēs! Pontem occupāte!

VAL. Properāte vōs! currunt enim hostēs.

[*Trēs pontem transeunt.*]

HOR. Ego medius stābō; tū, Spuri, ā dextrā stā, Herminī, tū ā sinistrā!

[*Etruscī ad pontem adveniunt.*]

POR. Oppugnāte, milītēs! Istōs trēs occidite et urbem intrāte!

VAL. Secūrēs sūmite, civēs! sūmite gladiōs! frangite pontem!

POR. Mamili, mēcum manē! Herī satīs pugnābās. Sextus contrā suam urbem hominēs dūcet.

VAL. Dā mihi secūrem, tū! Ita, ita, lignum frangite. [*Ipsē pontem ferit, dum milītēs Etruscī pontem oppugnant.*]

SPU. Cavē, Herminī! ā sinistrā oppugnābunt.

TIT. Parātus sum; ecce, undique veniunt.

HOR. Dūra verbera date! Nōn multī eōdem tempore nōs oppugnāre possunt.

PUL. [*in moenibus apparet.*] Venite, vōs, ad moenia!
[*Multi civēs in moenia veniunt.*] Sagittās mittite!
Iacula cōnicite!

SEX. Mēcum venīte, milites! Ego Horātium occīdam.
Mihi quidem nōn resistet.

CIV. Cūius vōcem audīmus?

VIG. I. Sextus Tarquinius hostēs dūcit.

CIV. Apage, perfide Sexte! Num audēs Rōmam
revenīre?

SEX. Mox alia clāmābitis, cum vōs in vincula cōnīciam
et in crucem mittam.

CIV. I in malam crucem tū! Occīde Sextum, O Horātī!
[*eveni*] Etiam sī hostēs nōs vicerint, gaudebimus quod
perfidus Sextus mortuus erit.

[*Sextus Horātium oppūgnat; Spurius et Titus contrā
aliōs pūgnant.*]

PUL. Cavēte, sagittārī! Nōlite nostrōs occidere! Cavēte,
[*speant*] iaculātōrēs! Suprā capita nostrōrum iacula
cōnicite!

VIG. II. Uter vincet? Ecce, noster illum ferit!

CIV. Iō triumphē! Mortuus est Sextus.

PUL. Minimē, surgit. Horātī, iterum ferit!
[*Alter Horātium oppūgnat, dum Mamilius Sextum
ē periculō trahit.*]

CIV. Quis auxilium fert?

PUL. Mamilius.

CIV. Ecce, Sextum ē periculō trahit.

VIG. I. Nunc redit; ipse Horātium oppūgnābit.

CIV. Eheu, nōn mortuus est Sextus.

VAL. Operam date, civēs; ecce, paene frāctus est pōns.

CIV. Iō, Spurius hostem occīdit; nunc alterum ferit.

VIG. II. Eheu! Horātium vulnerāvit Mamilius.

CIV. Eheu! Spuri, auxilium dā!

VIG. I. Ecce! Mamilius repellunt.

VAL. [*māgnā vōce.*] Redite, Rōmānī! paene frāctus est
pōns. Iam, iam redi, Horātī!

CIV. Redite, Rōmānī! paene frāctus est pōns! Nōs
servāvistis; iam vōs servāte!

HOR. Redite, comites! dum tempus manet, redite!

SPU. } Tū etiam nobiscum redi! Sine tē nōn redibimus.
TIT. }

CIV. Redite, fortēs virī! Iam iam cadit pōns.

HOR. Redite, comites! Vōbis hoc imperō. Cōnsilium
habeō bonum; mē hostēs nōn occident.

SPU. } Pārēmus. Vale! [*Ad portam redeunt.*]
TIT. }

CIV. Nōlite Horātium relinquere!

SPU. Ipse imperāvit. Pārēmus.

[*Spurius et Titus urbem intrant.*]

CIV. Sērō redibis, Horātī. Cadit pōns.

HOR. [*Scūtum ad civēs cōnicit.*] Excipite, civēs, scūtum!
Nōn honestum est scūtum relinquere. [*Gladium
in mediōs hostēs cōnicit.*] Vōs, hostēs, gladium
excipite! Tibi mē committō, Tiberis. [*Dum
pōns cadit, Horātius in flūmen desilit.*]

PUL. Quid facit? Vulnerātus est; nōn potest natāre.

CIV. Ita; flūmen trānsit; ad portam natat.

VAL. Dēmittite funēs! [*Civēs funem dēmittunt.*]

CIV. Funemprehendit. Trahite! trahite!

OMNES. Trahite! trahite! [*Civēs Horātium ex aquā in
portam trahunt.*]

VAL. } Senātus
PUL. } Rōmānus tibi grātias agit.
CIV. } Populusque

OMNES. Rōmam servāvisti.

FINIS FABULAE.

CIRCE

PERSONAE.

Ulixēs, quī domum iter facit.
Eurylochus, quem Ulixēs
nautis praefecit.

Scaena I.

Aegyptius
Philippus
Menexenus
Alexander
Crēsius
Ceteri nautae.

Scaena II.

Naupactōus
Proxenus
Rhōdus
Circē: maga.
Ancillae quattuor.
Minister.
Coquus.
Servus alius.

SCAENA PRIMA. IN LITORE INSULAE.

*In saxo stat Eurylochus; circum eum viginti nautae,
alii humi sedent, alii stant; omnes murmurant.*

EUR. Nolite duci nostrō maledicere!

AEG. At quis nōs in insulam dēsertam dūxit?

CET. Respondē, O Euryloche! Nōne Ulixēs?

EUR. Sānē, magnus Ulixēs vōs hūc dūxit; sed nōlite
illum culpāre!

PHI. Cūr nōn oportet illum culpāre?

CET. Respondē, O Euryloche. Cūr nōn oportet illum
culpāre?

EUR. Quia dī immortālēs [pālmās tollit] nōs et illum in
haec pericula adduxērunt.

MEN. Si dī Ulixem nōn amant, nōn iam noster erit dux.

CIRCE

35

CET. Rectē dreis; nōn iam noster erit dux.

ALE. [ventrem tangit.] Esuriō; dā mihi cibum, Eury-
loche!

OMNES. Esurimus; dā nobis cibum, Euryloche!

EUR. Nōne magnanimus Ulixēs in mediās silvās iit,
quia cibum nobis petere volēbat.

CRE. Num hoc crēdis? Nōs quidem hoc nōn crēdimus.

OMNES. Nōn crēdimus. Immō verō nōs dēseruit.

AEG. Si ferās arcū occidet, ipse eas edet.

OMNES. Ipse carnem edet avium et bestiarum.

PHI. Nihil nobis referet. Hoc prō certō habeo.

OMNES. Nihil nobis referet. Hoc prō certō habemus.

EUR. O stultī; fidēlis est noster dux; crēdite illi!

MEN. [quī circum sē iamdūdum spectat.] Hominem qui
advenit, videō.

CET. Hostisne an amicus venit?

MEN. Nesciō; adhūc procul abest.

[Alīi nautae nunc stant.]

ALE. Ecce, dē summō colle dēscendit.

CET. Quō habitu est? Quae vestimenta, quae arma
portat?

CRE. Arcum sagittāsque fert; rēctā ad nōs venit.

OMNES. Ulixēs est.

AEG. Quid umeris portat?

PHI. Carnem nobis affert.

OMNES. O magnanimus Ulixem! O optimum ducem!

ULIXIS VOX. Cervum sagittā occidi. Cibum vōbis
afferō. Carnem edemus omnēs.

OMNES. Iō, Iō! O magnanimus Ulixem! O optimum
ducem!

EUR. Ligna petite, nautae! Properate vōs!

[Dum Ulixēs appropinquat, nautae ligna per litus
petunt et in mediō cumulant.]

- MEN. Rērum frāctum invēnī, quī in litore jacēbat.
 ALE. Siccōs rāmōs afferō, quī dē arbore cecidērunt.
 CRE. } Grave est id quod portāmus; gubernāculum feri-
 AEG. } mus nāvis nostrae, quod mare in litus iēcit.
 PHI. Rōstrum nāvis repperī; ecce, Minervae imāginem
 undae perdidērunt; eam vix possum agnō-
 scere.

[*Ulixēs appāret et cervum hūmī dēpōnit.*]

- EUR. Salvē, Ulixēs! Nautae, ignem accendite!
 CET. Nōn possumus ignem accendere. O callidissime
 omnium hominum [*Ulixēs hoc dīcunt*], hoc prō
 nobis fac, quia ēsurimus et quam primum cē-
 nāre volumus.
 EUR. [*Dum Ulixēs ligna cōnfricat et ignem accendit.*]
 Nunc callidus et māgnanimus est is quī nūper
 pessimus ducum erat et infidissimus.

[*Ulixēs in saxō cōnsidit; nautae in summō igne cervum
 tōtum pōnunt. Tum circum Ulixem et ignem sē dis-
 pōnunt.*]

- ULI. Per silvam errābam, cum hunc cervum haud pro-
 cul vidī—
 MEN. Dulcis est fūmus. *sweet is the smell*
 ULI. Mē post arborem cēlāvi—
 ALE. [*sonitum labris fucit.*] Dulcem carnem iam gustō.
 ULI. Ventus adversus flābat; nōn igitur mē olfacere
 cervus poterat.
 CRE. Carnem equidem olfaciō dulcissimam.
 ULI. Sagittam arcumque parō.
 AEG. Nōs quidem convivium parāmus.
 ULI. Sagittā primā cervī frontem transfixi. Nōnne
 magna et pulchra sunt cornua, O Euryloche?
 PHI. Magna et pulchra erit cēna.

MEN. Iam certē tostus est cervus. *let me* Licetne mihi statim
 edere?

OMNES. Statim edere volumus. *wish*

ULI. Edite, comites! Gaudeō quod nōn iam ēsuriētis.

EUR. Vorāte, vōs quī suibus estis similes; nil nisi cēna
 cibusque vōbis in mentem venit. *comes*

[*Nautae cervum dividunt et carnem vorant;
 intercā Ulixēs nārrat.*]

ULI. Postquam cervum occidī, circum mē spectāre
 incēpi. Haud procul inter arborēs appārebat
 tectum domūs. Fūmus inde ascendebat.

ALE. Sine dubiō torrebant carnem.

CET. O dulcem carnem! Libenter iterum carnem
 gustāmus.

CRE. Nōnne usque ad domum ivisti, O dux?

ULI. Minimē; comitum mihi in mentem venit famēs.
 Ad vōs igitur quam primum praedam meam
 rettuli.

AEG. Crās ad illam domum ibimus. Quid cōsētis,
 comites?

CET. Placet; illuc ibimus.

MEN. Fortasse ibi multam carnem et bene tostam
 inveniēmus. *you will find*

EUR. Glandēs saltem in silvā inveniētis.

II SCAENA SECUNDA. IN ATRIO CIRCAE.

*Nēmō in atrio adest; sed per iānuam quae a dextrā est nunc
 feminās quae rident, nunc suēs quae edunt auditis. A
 sinistrā intrant Ulixēs et Eurylochus et trēs nautae,
 Naupactōus, Proxenus, Rhodius.*

NAU. Ubi sunt comitēs nostri?

PRO. Eōs quōs perdidimus, neque videō neque audiō.

RHO. At vōces audiō.

EUR. Sānē, feminās quae rident audis.

NAU. Nōne suēs auditis, comitēs, quī edunt?

PRO. Silēte, femina nunc cantat.

ULI. Circē, maga, pessima feminārum, cantat quia nostrōs comitēs perdidit.

RHO. Quōmodo nōs etiam illa nōn perdet?

ULI. Priōrēs oppugnābimus.

NAU. At si baculum istud agitābit, nōne mortui nōs omnes cadēmus?

ULI. Si mihi parebitis et omnia quae nunc vōbis imperābō faciētis, istam vincēmus.

EUR. Tibi parebimus. O dux noster, vir callide! Quid imperās?

NAUTAE. Tibi parebimus nōs omnes.

ULI. Apud hanc feminam nōlite edere, nōlite bibere.

OMNES. Nihil hic edēmus, nihil bibēmus.

ULI. Etiam si ego cibum et pōculum accipiam, vōs nōlite idem facere.

RHO. Cūr hoc tibi licet quod nōs facere vetās?

ULI. Hunc quem teneō flōrem Mercurius mihi dedit.

PRO. Quōmodo tē defendere hic flōs potest?

ULI. Dum flōrem hunc olfaciō, Circē mē laedere nōn poterit.

EUR. Silēte omnes; aliquem enim audiō quī iānuam aperit.

ULI. Mementōte id quod imperāvī et pārete!

[Intrat Circē cum ancillis quattuor.]

CIR. Salvē, O Ulixēs.

ANC. I. Salvē, O Euryloche.

ANC. II. Salvē, O Naupactōe.

ANC. III. Salvē, O Proxene.

ANC. IV. Salvē, O Rhodī.

ULI. Salvē, O rēgina. Tē quae meum nōmen scīs, quōmodo vocābō?

EUR. [ancillae I.] Quōmodo nōmen meum scīs?

NAU. [ancillae II.] Quōmodo nōmen meum scīs?

PRO. [ancillae III.] Quōmodo nōmen meum scīs?

RHO. [ancillae IV.] Quōmodo nōmen meum scīs?

CIR. Salvēte, omnes advenae! Nōmen meum nōlite rogāre, sed vinum meum bibite et carnes meas edite. [Manibus plaudit.]

[Intrat minister quī quinque pōcula fert.]

MIN. Adsum, O rēgina.

ANCILLAE. Dā nobis pōcula. [E manibus ministrī quattuor pōcula accipiunt. Circē manibus plaudit. Intrat servus quī amphoram fert.]

SER. Adsum, O rēgina!

CIR. Appropinquā, serve! [Dum baculum suprà amphoram agitāt, venēnum in vinum demittit.] Tibi, O Iuppiter, vinum cōsecrō.

ULI. [nautis.] Cavēte vinum. [Servus vinum in pōcula fundit.]

SER. [vōce sonōrā.] Aurea mīrificō complēvi pōcula vinō.

CIR. Mihi dā pōculum, O minister.

MIN. [vōce sonōrā.] Tē vel callidiōrem hoc vinum reddet, Ulixēs.

ULI. Tum erō tam callidus quam vulpēs.

CIR. Hoc tibi prōmittō. Accipe, O rēx. Rēgina tibi vinum offert.

ANC. I. Accipe, O Euryloche; ancilla rēginae tibi vinum offert.

ANC. II. Accipe, O Naupactōe; ancilla rēginae tibi vinum offert.

ANC. III. Accipe, O Proxene; ancilla rēginae tibi vinum offert.

ANC. IV. Accipe, O Rhodī; ancilla rēginae tibi vinum offert.

[Viri ā fēminīs pōcula accipiunt. Rhodius sē post columnam cēlat.]

ULI. Oculōs mihi advertite. [Interea Eurylochus et Naupactōus et Proxenus vinum humi effundunt, sed Rhodius bibit.] Vinum bibō, grātus quia nōs advenās tam benignē excēpisti, O rēgina. [Flōrem olfacit, dum vinum bibit. Omnēs Ulixem diū spectant.]

ULI. Quid spectātis? Bonum est vinum quod hospitibus dās, O rēgina; dī tibi praemium meritum dabunt.

CIR. [baculum agitāt.] Vulpēs es! Hoc imperō.

ULI. Quid facis? Quid dicis? [Rident.] Eia! Nunc intellegō; tam callidus sum quam vulpēs.

ANC. I. Placetne tibi vinum, Euryloche? Nōne aliquid sentis?

EUR. Dulce est hoc vinum.

ANC. II. Et tū, Naupactōe, quid dicis?

NAU. Nunquam antea tam dulce vinum bibi.

ANC. III. Nōne optimum est vinum, O Proxene?

PRO. Nectar est, dīs idōneum, [sibi dicit] sed nōn hominibus.

ANC. IV. Tibine grātum est vinum, O Rhodī?

[Rhodius suis sonitum facit et suū similis ex ātriō currit. Ulixēs nihil videt.]

NAU. Vidistine suam quā ex ātriō currebat?

PRO. Ubi est Rhodius? Multum timeō.

EUR. Ulixi crēdite.

ULI. At aliquid mihi in mentem revenit, O rēgina. Alīne hic adsunt apud tē hospites?

CIR. Multās bestiās apud mē habeo, sed hominēs nullōs.

ULI. Ante hōs duos diēs comitēs mei, nautae, ad tuam domum vēnerunt, quia esuriebant.

CIR. Hoc meminī. Illis cibum dedī; hominēs brevi hinc discesserunt.

ANCILLAE. [rident.] Suēs tamen apud nōs manent.

NAUTAE. Quid dicere vultis? Nōn suēs erant comitēs quōs perdidimus, sed viri.

[Circē manibus plaudit. Intrat coquus quā carnēs in patērā fert.]

COQ. Adsum, O rēgina.

CIR. Quid affers?

COQ. [vōce sonōrā.] Ambrosiam hospitibus dulcem felicibus offers.

CIR. Bibistis, O hospites! Nunc edite!

ULI. [nautis.] Cavete carnēs.

CIR. [baculum suprà carnēs agitāt.] Tibi, O Iuppiter, carnēs cōsecrō. [Deinde Ulixi offert. Omnēs carnem manibus accipiunt.]

ULI. [subitō clāmat.] Ubi est Rhodius? [Dum omnēs circumspectant, nautae carnēs rēciunt.]

ANC. IV. Ex ātriō fugit—[parvā vōce]—sūs. [Rident ancillae.]

ULI. Carnem edō et tibi, O rēgina, grātias agō.

[Omnēs diū spectant.]

CIR. [baculum agitāt.] Tandem vulpēs es! Hoc imperō ego cui nōmen est Circē.

ULI. [māgnō risū.] Tē nōvi, fēmina dīs hominibusque infesta, improba maga. Nihil potes. [Gladium stringit.] Tē et tuās ancillas occidam, quia tot hominēs iam perdidisti.

CIR. Ignōsce mihi, O optime rex! Nōn iterum hominēs laedam, si mihi ignōscēs.

ULI. Si tē occidam, hoc prō certō habēbō.

EUR. Ubi sunt nostri comitēs? Iubē istam, O Ulixēs,
hoc dicere.

CIR. Si tibi hoc dicam, nōne Ignōscere vis?

ULI. Si hoc faciēs, vivēs.

CIR. [*baculum agit.*] O suēs, qui comitēs Ulixis
fuistis, este iterum hominēs!

[*Intrant ceteri nautae, qui comitēs salutant.*]

ULI. Nōlī iterum hominem in bestiae formam mutāre!
Hoc iurā!

CIR. Hoc iurō.

ANCILLAE [*lacrimant.*] Hoc iurāmus, quod domina
iurāvit.

ULI. Abīte, miserae.

[*Feminae discēdunt; nautae gaudent.*]

FINIS FABULAE.

POLYPHEMUS

PERSŌNAE.

Ulixēs.

Nautae XII.

Polyphēmus.

Alii Cyclopēs.

Ariēs et ovēs.

SCAENA PRIMA. IN ANTRO POLYPHEMI.

A dextrā ovilia; ā sinistrā calathū cāseō plēni et crāterae lacte
plēnae; in mediō antro strāmentum ubi Polyphēmus
sedere et noctū dormire solet; ā tergo saxum post quod
nautae se celant.

Ulixēs et nautae in antrum Polyphēmi adveniunt.

ULI. Ecce! in cavernā ingentī sumus. Sine dubiō

Cyclopis domus est quem nūper vidimus.

NAUTA I. Sine dubiō eius caverna est. Tantum mōn-
strum ego nunquam vidi.

N. II. Nōn minor monte ille est.

N. III. Homini adeō dissimilis videtur.

N. IV. Unum modo oculum in mediā fronte habet.

N. V. Ovēs et capros in agris pascēbat.

OMNES. Sine dubiō in hoc antro habitat.

ULI. Ita; nam hūc spectate, viri; nōne vidētis
calathos illos, cāseō plēnos? et ovilia in
quibus agni sunt et haedi? et haud procul
crāteras conspicio et lancēs lacte plēnas.

N. VI. Scilicet avidior mari ipsō est, si haec omnia
edere potest!

- by chance N. VII. Fortasse nōs quoque comedere cupiet, o domine. *perhaps he will long to eat us also.*
- N. VIII. Redire ad litus quam primum optimum erit. *also*
- N. IX. Mihi quoque id optimum videtur. Sed caseum nobiscum auferemus et agnōs paucos haedōsque. *small* Cibus enim fortasse nobis deerit antequam domum pervenerimus. *we shall have arrived*
- ULL. Nolo iam redire, viri. *gifts* Melius erit hic manere et Polyphemum dona rogare. *better to ask*
- N. X. Temerarius est Ulixēs. Nōs omnēs peribimus.
- ULL. Cenam parate, nautae. Cum cenaverimus, forte ille domum redibit.

[Nautae cenam parare incipiunt.]

- N. XI. Hei mihi! Quid audiō? Ipse appropinquat.
- N. XII. Quō fugiēmus? Vae miseris nobis.
- ULL. Venite mecum, viri. In intimam cavernam nōs penitus recipiēmus.

[Viri sē post saxum celant, unde Polyphēmus spectant.]

- N. I. Adestne ille?
- N. II. Iam iam gregem in cavernam agit.
- N. III. Quid nunc facit?
- N. IV. Agnōs et haedōs extrā iānuam reliquit: sed ovēs intrā cavernam dūcit.
- N. V. Cūr tam obscura caverna fit? *dark*
- N. VI. Iānuā iam clausa est, nam saxum magnum ante iānuam posuit. *has placed*
- N. VII. Quid Cyclops nunc agit? *doing*
- N. VIII. Ovēs et caprās mulget.
- N. IX. Nōne ignem nunc accendit? Incendia lucem *the fires* dant.
- N. X. Tacete amici. Nōs audiet.
- POL. Hem! Aliquid *no* audiō. Equis adest? *new* (virōs videt) Ohe! Qui estis, advenae? Unde *strangers* venistis?

be silent

- N. XI et XII. Hei mihi! Quālis! Quid nōs agere poterimus? *such a man*

- ULL. Nolite timere, amici. Ego pro omnibus respondebō, et fortasse benigne nōs tractabit. Graeci sumus, qui Troiā domum mare transimus. *have crossed* Sed Iuppiter nobis natus ventos et undās nōs a viā prohibere sinit. Itaque ad tuam insulam inviti venimus. *angry* Sed benignus es, o hospes, nam supplices tui sumus. *unintentionally* Si tū auxilium nobis dederis, di tē remunerābunt. *suppliants*

- POL. Infante stultior es, aut procul ab hac terrā habitas, si me talem esse putas. Deos enim nōs Cyclopēs neque venerāmur neque timemus. Grātissimam autem cenam mihi praestabitis, tū et nautae tui. Duos enim mane et duos vespertī edam donec omnēs mortui eritis. *you think*

[duos captos occidit et comedit.] *devour*

SCAENA SECUNDA. IN EODEM LOCO.

Ulixēs cōsiliū init.

Postridiē mane Ulixēs et octo nautae in antrō sedent et inter sē loquuntur. *hear*

Polyphēmus quī duos nautās hodiē comēdit, exiit.

NAUTAE OMNES: Vae nobis miseris! ad patriam nostram nunquam redibimus.

- N. V. Crūdelior Cyclops est quam fera; duos nostrum heri, duos hodiē comēdit, et mox omnēs ad unum devorabit.

- ULI. Nihil desperandum est, viri; di nos etiam nunc ^{never} iuvare possunt, et ego ipse ^{design} consilium inire ^{myself} incipio.
- N. VI. Tua consilia nobis non placent; nam propter te amici nostri quattuor miserrime ^{have} perierunt.
- OMNES. Visne Cyclopem, dum noctu dormit, occidere, ^{finished} o domine?
- ULI. Id facere volo: sed etiam si eum interficiam, ^{also} nos ex antro per clausam ianuam effugere non poterimus.
- OMNES. Quam prudens dominus noster est! Sed quid nos facere iam possumus?
- ULI. Audite me. Baculum longum quod Cyclops humi reliquit conspicio: herele! longius malo navis est. Id acuemus, et in igni aduremus. Vespere, cum Polyphemus redierit, vinum ei dabō; nam—ut meministis—optimum vinum mecum huc attuli. Cum ille ^{in sleep} somno vinoque sepultus erit, oculum eius ^{when the} baculo ardenti extinguemus. Quō factō, im- ^{is done} potens ille et imbecillus fiet.
- OMNES. Sapientissimum consilium est. Omnes te ^{at length} adiuvabimus.
- ULI. Cras, ubi ianua aperta erit, cum ovibus nos ^{will be} quoque exhibimus. Sic ad litus et naves ^{also} tandem effugere poterimus.
- OMNES. Omnium prudentissimus dominus noster est. ^{if all men}

SCAENA TERTIA. IN EODEM LOCO.

Polyphemi oculum Graeci extinguunt.

Vespere: Ulixes et octo nautae Polyphemum manent.

- ULI. Paratū estis, viri? Mox enim redibit Poly- ^{are you} phemus. ^{ready}
- NAUTAE. Ita, parati sumus. Baculum acutum ^{sharpened} ardens ^{heated} que habemus.
- ULI. Qui vestrum in oculo Cyclopi baculum mecum contorquere audebunt? Quattuor ad hunc laborem sorte eligere optimum erit.
- NAUTAE. Ita vero: id faciemus. ^{Yes in idea we will do that}
- N. VII. Hic est galea, in quam sortes conicere possumus.
- N. VIII. Hic lapides nonnulli sunt, quos in galeam conicere possumus. ^{we are able to throw}
- N. IX. Ego galeam tenēbō et quatiam.
- N. X. Ego sortes numerābō.
- [IV Nautae sortes accipiunt.]
- ULI. Et ego quintus erō. Di sortes optimas rexerunt; vos enim quattuor ipse deligere cupiebam. ^{was wishing}
- N. XI. Aliquem audio qui appropinquat!
- OMNES. Sine dubio Cyclops ipse adest.
- N. XII. Ita, ovium enim balatus audio. ^{the bleating of sheep}
- OMNES. Post saxum recipiemus nos, donec ille dormiet. ^{until}
- [Polyphemus cavernam intrat, oves mulget, duos nautas captos devorat. Ulixes crateram vino plenam ei offert.] ^{to him a bowl of wine}
- ULI. Ecce, Cyclops, vinum tibi offerō. Carnem hominum edisti; vinum nunc bibe: gratis-simum est. ^[Cyclops bibit.]
- POL. Dā mihi iterum bibere. Nectare iucundius est. ^{qui me} Et dā mihi nomen tuum. ^{again to drink} ^[Iterum bibit.]
- ULI. Quidnam ei respondere expedit? ^{for what pray should I answer him}

POL. Iterum, advena: vinum tuum mē multum
delectat. [Iterum bibit.] *pleases me*

ULI. Nōmen meum interrogavisti: id tē nōn celābō.
'Nēmō' nōmen mihi est: 'Nēminem' māter
mea paterque et socii omnes mē appellant. *all call me*

POL. Nēmō, prō beneficiis tuis tē remunerāre cupiō. *I wish to reward you for your kindness*
Postremum igitur tē devorābō.

ULI. [sēcum] Edepol! Grātiās tibi māximās agō.
Postrēma tibi cēna erō.

[Polyphēmus sē humi iacit; mox somnus eum opprimit. *one man*
IV Nautae ex intīmā cavernā exeunt.]

NAUTAE. Adestne tempus, domine? dormitne Cy- *is the time*
clōps? *as the Cyclops asleep* *present*

ULI. Ita, graviter dormit. Nunc, di patrii, adiuvāte *the gods*
nōs. *of our father Polyphēmus*

[Baculum ardēns afferunt, et in oculō Polyphēmī vehementer
contorquent. Ille clāmōrēs horribilēs tollit, et per antrum
furibundus ruit.]

POL. Vae mihi! Quid factum est? Quis oculum
meum exstinxit? Ubinam estis, viri?
[Alīi Cyclōpēs extrā cavernā stant.]

ALII CYC. Quārē tantōs clāmōrēs tollis, Polyphēme?
Nōs dormire prohibuisti! Num quis
pecora tua aufert, an tē ipsum occidit?

POL. Nēmō mē occidit, amici. *falls*

ALII CYC. At si nēmō in cavernā tecum est, Iuppiter *with you*
fortasse tē laedit. Tu autem patri tuō
Neptūnō supplicā. *is troubling you*

ULI. Ohē viri! dolus meus et nōmen simulātum
eum fefellerunt! *have deceived him*

N. VII. Quid facit ille? Potesne vidēre? *is able to see*

N. VIII. Saxum summōvit, et ipse humi ante iānuam
sedet. *of the* *quinn*

N. IX. Nōs, dum eximur, rapere cupit. *we are opening our*

OMNES. Quādo fugere tentābimus, o domine? *when shall we*

ULI. Primā lūce, cum ovēs ad agrōs exhibunt, nōs
quoque cum eis exhibimus. *try to escape*

SCAENA QUARTA. IN EODEM LOCO.

In cavernā omnes sedent.

ULI. *will you be* *please* Festinate viri! Sōl mox surget; deinde nōs
fugam capere poterimus. *shall be able to take flight*

N. XI. Sed quōmodo effugiēmus, domine? Nōn intel- *but where shall*
legō. *we flee.*

N. XII. Cyclōps enim nōs, dum eximur, capiet. *we go out.*

ULI. *each* *of them* Singuli hominēs a ternis arietibus ferentur. *will be carried*
Tres enim arietēs colligābō, quōrum medius *which*
hominem unum portābit. Sic omnes ad *this*
litus incolumēs perveniēmus. Agite arietēs *drive*
ad mē.

safely *Low* N. VII. En callidum cōsiliū! *a cunning*
[Ulixēs arietēs ternōs colligat; singuli hominēs
sub ternis arietibus ligantur.]

N. VIII. Quōmodo tē ipsum servābis?

ULI. Vidēsne ducem hunc tōtius gregis? Multo
grandior et rōbustior est quam ceteri. Eius
sub ventre vellus tenēbō, et ipse postremus
exibō.

N. IX. Ecce, sōl surgit! et ovēs exire incipiunt. *is rising*

OMNES. Brevi tempore ad litus perveniēmus. [vōce
parvā.] Vale Polyphēme! *good bye*

[Omnes ē cavernā efferuntur. Ulixēs postremus
sequitur: Polyphēmus arietem detinet.] *keeps back*

POL. Quid, Crasse? Tū postremus hodiē exis? Id ^{3 am}
^{formerly} miror; nam antehāc primus māne exire, ^{sunrise}
^{a little stream} primus meridiē ad rivōs dēscendere, primus
^{the were accustomed} vesperi domum redire solēbās. Tēne do-
^{to} minī tui miseret, cūius oculum Nēmō exstīn-
^{evil} xit? En hominem improbū! Sed haud ^{not}
^{without punishment} impūne filium Neptūnī caecū effecit!
 [Ariēs tandem aliōs sequitur. Polyphēmus nautās et
 Ulixem in cavernā frustrā quaerit.] ^{seeks vainly}

FINIS FABULAE.

REDITUS ULIXIS

PERSONAE.

Ulixēs, quī Trōiā captā do-
 mum redit.Telemachus: *filius Ulixis.*Eumaeus: *pāstor.*Minerva: *dea.**Scaena I.*Argus: *canis Ulixis.**Scaena II.*Penelopē: *uxor Ulixis.*Antinous: *procus.*Amphinomus: *procus.*

Alii proci.

SCAENA PRIMA. IN LITORE ITHACAE.

A sinistrā stat casa Eumaei; prope casam iacet Argus,
 macer, infirmus, pūtidus. A dextrā Ulixēs humi dormit.

ULI. [sē ex somnō excitat.] Eheu! Miserrimus hominū
 sum. Tot pericula enim passus et tot per terrās
 et maria vagātus, ignōtam tandem in terram ā
 Phaeācibus allātus sum et hic relictus. [Intrat
 Minerva speciem vestēsque iuvenis gerēs.] Ecce
 autem! Iuvenis adest; ille fortasse mē adiu-
 vābit. Salvē, O amice! Quae terra est haec,
 quō advēni? Alienus enim sum, neque litus
 cōgnōscō.

MIN. Amoena est terra omnibusque arboribus et fructibus
 praedita; Ithacae illi est nōmen.

ULI. Quid audiō? Ithaca enim omnium terrarum mihi est carissima. Cuius etiam est ista casa? Nōne Eumaei? Quam felix sum! Quam benigni mihi di immortales sunt! Vivitne Eumaeus? Et Laertes pater meus? Narrā mihi de uxore. Resistitne adhuc Penelopē prociis meumque reditum exspectat?

[*Minerva suam formam sūmit propriam.*]

MIN. Ecce, O patiens Ulixēs! Dea sum et tē adiuvābō. Senem squālidum pannōsumque tē faciam. [*In senem squālidum pannōsumque Ulixem mutat.*] Haec est casa Eumaei, qui semper fidelis tē et Penelopam et Telemachum amat. Ille tē cūrabit, dum ego Spartam abeō ad Telemachum reducendum. Ille enim tē petendi causā ante duos annōs ab Ithacā discessit. Qui cum redierit, tū tē revelābis: deinde, illō adiuvante, procōs interficiēs. Vale.

ULI. O benigna Minerva! nam tē agnōscō, multās tibi grātiās agō. [*Exit Minerva. Eumaeus ex casā egreditur.*] Salvē, O pāstor! Miserere mei, precor; longum enim iter perfeci et multa et dura passus iamdūdum esuriō.

EUM. Ego etiam senex sum et tuī misereor; parum tamen cibi habeo, parum opum ex eō diē quō Ulixēs Trōiam discessit; sed id quod mihi est dabō. Veni mēcum in casam.

ULI. Di tē servābunt; miser enim ipse miserōs adiuvās. [*Ad casam appropinquant; Ulixēs canem cōspicit.*] Cuius est hic canis?

EUM. Argus vocatur, fidelis Ulixis canis; pridem sagācissimus totā Ithacā erat et omnium canum validissimus qui ferās sequuntur. At absentem

dominum dēsiderat, neque longum vitae spatium, ut credō, ei manet.

[*Eumaeus casam intrat.*]

ULI. Arge, Arge, nōne tuum dominum agnōscis?

[*Canis caput erigit et dominum agnōscit.*]

ARG. O cāre domine, quot post annōs rediisti! Eheu! Serō venīs. Semper tē amāvī, semper exspectāvi. Nunc tandem tē redeunte gaudeō felixque iam ē vitā excēdō. Vale!

ULI. Vale, fidelis canis, vale!

[*Argus moritur. Eumaeus ex casā prōdit.*]

EUM. Cūr morāris?

ULI. Canis mortuus est.

EUM. Nōn rursus ergō dominum suum videbit.

ULI. Nōne tū servus istius Ulixis erās?

EUM. Ita eram, sed nunquam iterum eum oculis videbō.

Laertes, pater eius, aetate gravis mox de vitā discēdet. Telemachus procul abest neque unquam fortasse domum redibit. Penelopē in diēs miserior lacrimās semper fundit; nōn tamen virum dēsperat. Proci autem improbi illam precantur: 'Ulixis obliviscere et alterum virum ē nobis elige.' Illa tamen recūsāt neque cuiquam ex eis nubere vult, qui opēs domini nostri edendō bibendōque vastant; neque istōs pudet dicere—O audāciam impudentem—'Si Telemachus redibit, eum occidēmus.'

ULI. Et māter Ulixis vivitne adhuc?

EUM. Mē miserum! Nōli de eā loqui: mortua enim est.

ULI. [*lacrimās dissimulat.*] At quid tū putās? Redibitne Ulixēs annōn?

EUM. Nunquam: certē mortuus est.

ULI. Nōn vērā dicis; ipse enim eum vidi, dum in insula

Crēta errō. Vivus mox domum redibit. Quid audio? Aliquis appropinquat—amicus, ut videtur, nōn enim ululant canēs.

[*Intrat Telemachus.*]

EUM. Salvē, O Telemache! quam felix sum! Saepe enim mēcum dixi: 'Telemachum reductum nunquam videbō.'

TEL. Et tū, salvē, O fidelis Eumace! Quid novi dē Ulixē mihi dicēs? Equidem enim nihil dē eō audivi.

EUM. Heu! Heu! Neque ego. Hic senex tamen, ut dicit, eum in insulā Crēta vidit; nōlī autem oī credere; nōn enim crēdibilem fabulam nārrat. Ego autem magnō cum gaudiō ad atrium curram tuum reditum nūntiandī causā. Tū hic manē et cum sene cibō vinōque virēs renovā!

[*Eumaceus exit. Appāret Minerva, quam sōlus Ulixēs videt et audit.*]

TEL. [*mortuum Argum cōspicit.*] Mōrtuus iacet Argus, qui dominum suum iterum videndī causā tot annōs vixit. Frustrā ad summam senectūtem durāvisti.

MIN. Nunc, O Ulixēs, tempus est! Tē filiō revelā. Cōsiliū capiendum est procōs interficiendī. Tē igitur ex sene rursus in iuvenem mūtābō. Fortis es! Valē!

[*Minerva Ulixem in iuvenem mūtāt et exit.*]

TEL. [*sē vertit.*] Eia tū, quis es, qui modo senex, modo iuvenis fis? Certē Prōteus vel alius deum immortalium.

ULI. Nōn deus sum, mī fili! Nōnne patrem agnōvisti?

TEL. Nōn crēdō; mortuus enim est pater meus neque iterum eum videbō.

ULI. Nequāquam mortuus, sed vivus domum rediī. Scilicet Minerva ipsa mē mūtāvit.

TEL. O pater cārissime! [*sē amplectuntur.*] Quam grātus mihi redīs, quā procōs odiōsus! At unde venis? quōmodo hūc vēnistī? cūr ita morātus es? Nārrā mihi, tē precor.

ULI. Mox tibi et omnibus pericula mea nārrābō. Nunc autem tempus est dēliberāre; ego et tū sōlī procōs interficiēmus.

TEL. At enim innumerī sunt; quid nōs tam pauci possumus?

ULI. Venī mēcum ad atrium. Crēde dīs; Minerva et Iuppiter nōbīs succurrent.

[*Ulixēs iterum in senem mendacum mūtātur et umērō Telemachū innāxus exit.*]

SCAENA SECUNDA. IN ATRIO ULIXIS.

A tergō sedet Pēnelopē, quā telam lentē texit. Ab utrāque manū accumbunt procī; alīi edunt, alīi bibunt. Prope Pēnelopam in mūrō pendet arcus Ulixis. Altera iānuā ā sinistrā, altera ā tergō. Intrat ā sinistrā Eumaceus.

EUM. Audite, O rēgina et principēs, Telemachus enim ad Ithacam rediit et mox ad atrium adveniet.

PEN. Ecquid novi dē Ulixē refert?

EUM. Eheu! Nōn illum vidit; nihil dē illō audivit. Sed nōlī tamen lacrimāre, cāra domina; gaudere enim nunc potius decet, quod filius tuus salvus rediit.

PEN. Haud tamen lacrimās retinere possum, quia nunc

post reditum Telemachi necesse est mihi tui ex
prociis nūbere.

EUM. Crēde autem diis, O rēgina! Etiam nunc fortasse
Ulixēs redibit. [*Exit Eumaeus ā sinistrā.*]

ANT. Quam molestus nōbis est iste Telemachus!

PRO. Scilicet ex atriō nōs fugābit.

ANT. Quid cēnsētis, amici mei? Nōne occidendus est?

PRO. Verum dicis, O Antinoe; eum occidāmus.

AMPH. Nōlite, O amici, sanguinem effundere. Hoc enim
facere semper nefās est et nōs poenās dabimus.

PEN. Quam generōsus es, O Amphinome! Tū enim
sōlus mē adiuvās.

PRO. Consilium ineundum est nōbis; interficiendus est
Telemachus.

PEN. O crudēles, O ingrāti vōs quibus Ulixēs bene
faciebat! Nōne estis memorēs? Tuum enim
patrem, O Antinoe, ā populō ē rēgnō expulsum
Ulixēs nōn sōlum protēxit sed etiam restituit.
Nunc autem nōn satis est tibi illius atriū
spoliāre et uxōrem contumeliā afficere, sed cupis
etiam—prō pudōrem!—filium ipsum occidere.

[*Intrat ā sinistrā Telemachus.*]

TEL. Salvē, O māter mea!

PEN. Salvē, O cāre fili! [*sē amplectuntur.*] Narrā mihi
dē errōribus tuis. Quid novi audivisti?

TEL. Eheu! Quamquam multōs hominēs dē patre rogāvi,
nēmō tamen eum aut vivum aut mortuum vide-
rat. Menelāus autem semper iterābat: 'Nōli
metuere; Ulixēs enim redibit et prociōs occidet.'

PEN. Quam felix erō, si hoc fiet. Nunc enim, ut prō-
misi, necesse est mihi odiōsō curdam nūbere.

[*Intrat Ulixēs speciem senis mendicī gerēns, cum Eumaeō.*]

TEL. Veni, O senex, accipe pānem!

ULI. Maximās tibi grātiās agō, O benigne.

AMPH. Quis est iste? Semper mendicis bene facere fas
est. Veni, O mendice, pānem accipe!

ULI. Di tē servābunt, O princeps, quisquis es.

ANT. [*Eumaeō.*] Expelle hunc impudentem! [*Ulixi.*]
Heus tū, quārē aliēnum atriū invocātus intrās?
nisi exhibis, sordidissime homō, tē feriam.

ULI. O optime, miserere mei. Ipse enim olim tam dives
eram quam tū, et miseris hominibus semper
benignus.

ANT. Vapulābis, impudentissime! Apage!

ULI. Superbus es. Cavē autem; mors enim nunquam
procul abest.

ANT. Accipe plāgās. [*Scabellō Ulixem ferit.*]

AMPH. Miserere senis, O Antinoe; fortasse enim deus
est dissimulātus et nōs pūniēt.

PEN. O crudēlem hominem! Quādo Ulixēs redibit!

TEL. I in malam rem, Antinoe; tū mox mortuus humi
iacēbis.

ANT. Nunc tempus est edere et bibere; hāc nocte enim,
quia Telemachus iam rediit, Penelopē virum ē
nōbis eliget. Quis nostrum, O cāra rēgina,
grātissimus tibi esse vidētur?

PEN. Amātoris est dōna offerre, nōn spoliāre

PRO. Ecce! Dōna tibi offerimus. Quis optimum dat?
[*Dōna suum quisque ante Penelopam offerunt.*]

PEN. Omnia pariter splendida sunt; sed superest vōbis
nunc novissimum certāmen. In atriō pendet
arcus Ulixis. Quis vestrum eum flectere, nervum
aptāre, sagittam per circulos duodecim mittere
potest? Omnibus quidem tentāre licet, neque
recūsābitis. Deinde ei tandem nūbam qui id
facere poterit quod vir meus haud difficulter

faciebat. Incipite! Eumaeae, dāme arcum, nervum, sagittam! [*Exit Pēnelopē ā tergō.*]

PRO. Heu! Heu! quid nobis agendum est? Haud facile erit nobis hoc facere, qui edendō, bibendō, dormiendō, tam debiles facti sumus.

ANT. Fortes este! Necesse est tentare; sīn minus, Achaei ita dicent: 'Ubi est virtus eorum qui Pēnelopam in matrimōnium dūcere volunt?' Nec frustrā equidem, ut putō, tentābō. Heus, Eumaeae, dā mihi arcum.

[*Antinous cōnātur nervum arcu aptare; nē flectere quidem arcum potest.*]

Dum ceteri proci tentant, Ulixēs Eumaeum retrahit.

ULI. Nōli exclamāre; sed audi id quod dicam. Ulixēs in hōc atriō adest; ego enim sum Ulixēs. Nōne crēdis? Spectā igitur signum quod in crūre semper habeo.

EUM. O cāre domine! signum enim haud dubium agnoscō. Fugam pete, precor; sīn minus, proci mox tē cōgnitum occident.

ULI. Nōli timēre, sed auxilium mihi dā. Refer mihi arcum meum; ego enim sōlus eum flectere possum et sagittās per circulos mittere. Si mōdo arcum manibus meis tenēbō, lētō meritō procōs celeriter dabō.

EUM. [*procō qui arcum iam tenet.*] Redde mihi arcum; mendicus enim tentare vult.

PRO. Prō! Quam ridiculus est iste! Nūgās aufer! I in malam rem!

ANT. Si mendicus poterit, Achaei ita dicent: 'Senex validior est quam Pēnelopae amātōrēs.'

TEL. Meus est arcus; redde mihi; etiam mendicō licet virēs ostendere.

[*Ulixēs arcum accipit et flectere incipit.*]

PRO. Quam apte arcum tractat! Quam validos mōstrat lacertos! Quantam virtutem praestat! Sōlus arcum flectere potest. Ecce! nunc nervō sagittam aptat. Quam peritē arcum intendit! Nunc mittitur sagitta. Edepol, omnes per circulos volāvit.

ULI. Iam aliō cursū sagittās mittam. Ego sum Ulixēs. Morere, Antinoe odiōse! [*Antinōum sagittā trānsfigit.*] Sic moriēmini omnes proci, qui tamdiū meum atrium foedāvistis.

PRO. Eheu! Mortuus est Antinous. Quō nobis fugiendum est? [*Proci fugere cōnāntur.*]

ULI. Eumaeae, claude iānuam! [*Eumaeus iānuam claudit.*]

AMPH. [*ante pedēs Ulixīs sē iacit.*] Mihi quidem ignoscce, O Ulixēs! ego enim semper tē amō et odi procōs.

ULI. Cūr meō in atriō iamdūdum manēs? Morere, stulte! [*Amphinomum trānsfigit.*] Telemache, mi fili, et Eumaeae, stāte prope mē et operam date! Nōs trēs istōs scelerātōs interficiēmus. [*Telemachus Eumaeusque arma et tēla rapiunt et sē Ulixī sociōs iungunt.*] O dī benigni, renovāte mihi virēs, membra mea rōbusta reddite!

[*Intrat Minerva militi similis, arma et tēla gerēns. Prope Ulixem adstat.*]

MIN. Fortis es, O Ulixēs! Fortūna fortibus favet. Ego prō tē pūgnābō.

[*Procōs singulōs occidunt; omnes mortuī humi iacent; intrat Pēnelopē et Ulixem agnoscit.*]

FINIS FABULAE.

TROIA CAPTA

PERSŌNAE.

Scaena I.

Aenēās.
Hypanis
Dymās
Panthūs
Thymoetēs
Capys
Iūlus: *filius Aenēae*
Priamus: *rēx Trōiānōrum.*
Lāocoön: *sacerdōs.*
Sinōn: *Graecus.*
Pāstōrēs: *Trōiānī.*
Cassandra: *filia Priamī.*

Scaena II.

Sinōn.
Machāōn
Thessandrus
Sthenelus
Acamās
Thoās
Neoptolemus

Menelāus: *rēx.*
Ulixēs: *rēx.*
Epēus: *fabricātor equi.*
Cassandra.

Scaena III.

Priamus.
Hecuba: *uxor Priamī.*
Polītēs: *filius Priamī.*
Pyrrhus: *Graecus.*
Aenēās.
Ancillae Hecubae.

Scaena IV.

Aenēās.
Anchisēs: *pater Aenēae.*
Creūsa: *uxor Aenēae.*
Iūlus.

SCAENA PRIMA. IN LITORE.

*Haud procul ā tergō stat urbs Trōia. A sinistrā stat ingēns
equus, māchina lignea. Trōiānī laetis clamōribus in
litus dēscendunt*

AEN. [quī Iulū dūcit.] Hic Achilles, vir saevus, taber-
nāculum pōnēbat.

TROIA CAPTA

61

IUL. Ubi nunc sunt Graeci, mi pater?

AEN. Domum redierunt, quia eōs belli taedēbat. *were weary*

HYP. Hic Agamemnōn sedēbat ā ducibus cinctus.

DYM. Gaudeō, quia iam Mycēnās rediit.

IUL. Olim Agamemnonem, dum Graecōs in moenia *walls*
Once dūcit, ego vidi.

AEN. Cum vir factus eris, contrā eum tū ipse fortasse
pugnābis.

IUL. * Hoc spērō. *of battle*

PAN. Hic acie certāre solebāmus. *Here we used to fight in line*

HYP. Multōs amicōs hic occisōs perdidit. *who were killed*

PAN. Quia nōn iam impetum gladiis strictis faciēmus,
valde doleō.

AEN. Immō vērō gaude, quia pacem diū optatam habe-
mus. [Iulō.] Hic nāves iacēbant, quibus *indeed peace*
nunc Graeci procul avehuntur. *far off*

PAN. Mox, cum virēs refecerimus, in Graeciam nōs
invādēmus. *brought*

IUL. Hūc veni, pater. Hoc mōnstrum spectā! Quid
est? Unde venit?

OMNES. Mirābile est.

DYM. Graeci saltem hanc māchinam fabri fecerunt.

AEN. Dōnum potest esse quod nostrae deae offerunt.

HYP. Dōnō opus est Minervam placandī causā.

THY. Recte dicitis. Certē Minervae hoc dederunt.
Equus intrā mūrōs dūcendus et in arce ante
templum Minervae pōnendus est. Opēram
date, comitēs!

CAP. Festinā lentē, Thymoetēs. Nunc si imprūdenter
agimus, brevī nōs paenitebit.

THY. [gladiō equum ferit.] Ligneus est equus; lignum
nōn est timendum.

CAP. Nesciō quae insidiae hae sunt Graecōrum. Iacite,

comites, in mare equum aut subiectis flammis
urite, aut latebras saltem explorate!

LAO. [ab arce decurrit. Priamus longē sequitur.]

O miseri, quae tanta insānia, civēs?

Creditis avectōs hostēs? aut ulla putātis

Dōna carere dolis Danaum? sic nōtus Ulixēs? *Ulixēs Hecumen*

Quidquid id est, timeō Danaōs—et dōna ferentēs!

[Lāocoön in latus equi hastam contorquet.]

CAP. Armōrum audiō clangōrem. Fortasse . . .

[Subito intrant trēs pāstōrēs, qui captivum vinctum
ducunt Sinōnem.]

PAS. Graecum afferimus captivum. *Bring to us*

[Trōiānī circum captivum ruunt.]

HYP. Ubi eum cepistis, O pāstōrēs?

DYM. Ubi latebat?

AEN. Armatusne erat?

PAN. Explorator est.

OMNES. Occidendus est.

PAN. Ex arce eum deicite!

OMNES. In arcem ducite captivum!

PRI. Manete, civēs! Multa captivus, si vult, nobis
narrare potest.

OMNES. Loquere, captive. Rēx Priamus tē iubet loqui. *to speak*

PRI. Unde venis, captive? Cūr inermis es? *why are you unarmed?*

SIN. Heu, quae nunc tellus, O rēx, quae mē aequora
possunt

Accipere? aut quid iam misero mihi denique
restat,

Cūr neque apud Danaōs usquam locus, et super ipsi

Dardanidae infensi poenās cum sanguine poscunt?

OMNES. Sanguinem istius poscimus.

PRI. Desistite, iuvenēs. Audiendus est captivus.

Loquere! Quis es? Quōmodo hūc vēnistī?

SIN. Omnia tibi dicam, O rēx, vērā. Sinōn vocor, qui
magnum inter Danaōs nōmen quondam habebam. *call me*
At perfidus Ulixēs . . .

OMNES. O perfidum Ulixem!

SIN. Hic perfidus Ulixēs, qui mē oderat, in hōc litore
mē relinquit iussit. Occide mē, rēx, si tibi libet;
nōlō enim iam vivere.

PRI. Si nobis omnia dicēs, tibi parcam. Quō Graeci
iverunt? Cūr ā nostrā terrā discesserunt? Quō
consiliō hoc mōnstrum in litore reliquerunt?

OMNES. Respondē, Sinōn; nisi vērū dicēs, membra
tua dilaniabimus. *to tear to pieces*

SIN. Domum redierunt Graeci, quia urbem vestram *your*
neque vi neque insidiis capere potuerunt. At
deam vestram timent; itaque hoc dōnum reli-
querunt eam placandi causā. Si equō ligneo
nocēbis, O rēx Trōiānōrum, magnum exitium
erit imperiō tuō; sin equum in summā arce *antif*
ponēs, Trōiānī Graecōs vincent.

LAO. Nolite, civēs, Graecō credere. *Do not believe the Greeks O*

DYM. Favē linguā, Lāocoön. Impia verba loqueris. *aliquis*

PAN. Nōne Graecōs vincere vis? *do you wish to conquer the*

HYP. Visne deae iram in nōs vertere? *do you wish to turn the anger*

LAO. O rēx, prūdēs es! Nōlī Graecō credere. *of an epoch*

THY. Timidus es, Lāocoön, quia sacerdos es. Quid
equus ligneus nobis nocere potest? *against us*

PRI. O Trōiānī, Graecum audivistis. Utrum vōbis
placet facere? Estne ducendus in urbem equus
annōn? *or not*

OMNES. Ducendus.

[Cassandra in medium ruit.]

CAS. Cavete, O Trōiānī, cavete! Hāc nocte Trōia
cadet. Sanguis uxōrum liberōrumque per viās
strātas fluet. Senēs puerique caedentur.

- IUL. Pater, dēfende mē. Quid haec dicit?
- CAS. Quid vidēo? Sanguinem, cadāvera, flammās, cinerēs.
- IUL. [*lacrimat.*] Insāna est. Mē occidere vult.
- CAS. Ecce, domūs nostrae flammis uruntur. Rēgia domus ruit. Priamus gladiō occiditur. Vae nobis!
- PRI. Insānis, Cassandra. Saepe haec et alia dixisti, neque rēs male nobis ēvenit. (Dementem) *mad* removēte.
- [*Trōiānī Cassandram ē cōspectū Priamī trahunt.*]
- Equum in arcem dūcite.
- OMNES. Iō triumphē!

SCAENA SECUNDA. IN ARCE.

Equus ligneus ante templum Minervae stat. Sinōn post columnam latet.

- SIN. [*ex latebris prōdit.*] Graeci ex classe flammās nōndum ostendērunt. Signum nostrōrum ducum expectō. St! Venit aliquis. Mē in umbris celabō.
- [*Intrat Cassandra.*]
- CAS. Vae victis! Ante oculos meōs Trōia ruit; sanguinem Priamī filiōrumque eius humi effusum vidēo. Expergiscimini, O Trōiānī; Graeci in mediā urbe sunt. [*Exit Cassandra.*]
- SIN. Gaudeō quod nēmō hūc insānae crēdere vult. Ad mare iterum prōspiciam. Flamma oritur. Signum ab Agamemnone datur. Statim claustra lignea revellam. [*Portam aperit.*] St! Trōiānī dormiunt. Iam, iam dēscendite, Graeci.

[*Dēscendunt silentiō Machāōn, Thēssandrus, Sthenelus, Acamās, Thoās, Neoptolemus, Menelāus, Ulixēs, Epēus.*]

- MEN. Tibi, O Ulixēs, grātiās agimus, quia hoc cōsiliū audāx excōgitāvisti, et Epēo, quia equum Irgneum fabricāvit. Primō ad portam maritimam tendēmus; cum vigilēs occiderimus et portam reclusērimus, in Trōiānōs dormientēs invādēmus. Silentio prōgredimini! Ad portam maritimam!

SCAENA TERTIA. IN ATRIO REGIO.

Ara in mediā aulā stat. A tergō stat Priamus senex; circum rēgem ancillae lacrimant.

- PRI. Arma mihi date, ancillae. [*Alia lorīcam, alia galeam, alia ocreās ferunt.*] Aptāte lorīcam, figite ocreās, galeam in capite impōnite. Festinate! Nōne hostēs meam in urbem invāserunt? Nōne meōs filiōs et comitēs et amicōs caedunt? Si ego meōs dūcam, etiam nunc dī nobis victōriam dabunt.

[*Intrat Hecuba.*]

- HEC. Quid facis, miserrime vir? Cūr tē his armis cingis?
- PRI. Rēx sum; Trōiānōs ad victōriam dūcam. Clipeum meum mihi date et gladium.
- HEC. Quō ruis? [*Priamus gladium clipeumque sūmit.*] Nōn tāli auxiliō, nec dēfēnsōribus istis Tempus eget.
- PRI. [*gladium tractāre cōnātur.*] Senex nōn possum id quod faciēbam iuvenis.

HEC. Ara auxiliō erit nobis; ara nos omnes defendet,
aut ante aram simul moriemur.

[*Intrat, Pyrrhō insequente, Polites, unus Priamī filiorum.*
Pyrrhus Politem hastā transfigit.]

POL. [*cadit.*] O meum patrem! O Trōiam devictam!

PRI. Tibi, qui filium ante oculos patris occidisti, di
meritum praemium dabunt. Pater tuus Achilles
nōn contrā senēs et puerōs pugnabat. [*Tēlum*
in Pyrrhum cōnecit, quod ille clipeō repellit.]

PYR. Ad Achillem patrem meum nūntius ibis; illi mea
tristitia facta narrābis. Morere! [*Senem ad aram*
trahit et gladiō occidit. Exit.]

HEC. Lacrimāte, ancillae! Vir meus mortuus est; cecidit
rēx Trōiānōrum. [*Fēminae lacrimant.*] Servae
erimus Graecis; Agamemnon nos vinctās dē-
ducet procul ā nostrā terrā. Eheu! Eheu!

[*Intrat Aenēās.*]

AEN. Haec finis Priamī fātōrum; hīc exitus illum
Sorte tulit, Trōiam incēnsam et prōlapsa videntem
Pergama, tot quondam populis terrisque superbum
Rēgnātōrem Asiae.

Nunc vērō devicta est Trōia. Nōn iam Graecis
resistere expedit; iam tempus est mihi et meis
dē salute cōsulere. Senex Anchisēs et uxor
mea Crēusa et Iūlus domi manent tementēs;
illuc quam primum redibō. [*Exit Aenēās.*]

SCAENA QUARTA. APUD AENEAM.

Anchisēs senex in sellā, capite dēmissō, sedet. Summissa
iuxta eum Crēusa Iūlum amplectitur. Omnēs ad
iānuam spectant.

CRE. Vivitne adhuc Aenēās?

ANCH. Graeci sine dubiō meum filium occiderunt; mox
hūc venient nos caedendi causā.

CRE. Nōne suam uxōrem et suum filium meminit
Aenēās?

ANCH. Cum dē Trōiā agitur, Aenēam decet suōrum
oblivisci.

IUL. Māter, sonitum audiō pedum.

ANCH. Mors advenit. Nimis iam vixi. [*Iānuā pulsatur.*]

CRE. [*māgnō clamōre.*] Oh! Mortem timeō.

AEN. [*auditur.*] Ego Aenēās adsum. Relaxāte claustra.
[*Iūlus iānuam aperiendi causā currit.*]

CRE. O vir, gaudeō quod vivus es.

IUL. [*lactus.*] Pater vivus est; nunc nos servābit. Nōli
iam lacrimāre, māter. Nōne audis, ave? Pater
nos omnes servābit.

ANCH. Trōia ruit. Iam vivere nōlō.

AEN. Noster rēx mortuus est; corpus inanimū eius hīs
oculis vidī. Nihil ā nobis hīc fieri potest. Nil
praeter fugam nobis restat. Vōs parāte, dum
tempus habemus. Caecam viam nōvi, quā ex
urbe effugere poterimus et usque ad dēsertum
Cereris templum pervenire.

ANCH. Rēx mortuus est, Trōiāni victi, urbs deleta;
nōn iam superesse volō. Discēdite, vōs; mē
relinquite. Mortem manū ipse meā inveniam.

AEN. Dēdecet patrem suum relinquere. Nisi tū nobiscum fugere volēs, in media arma redibō. Valēte, ad mortem eō.

CRE. [*ad genua virō sē iacit.*] Nōlī nōs relinquere. Ecce, genua tua amplector; abire sine mē nōn potes. Aspice filium tuum! [*Iulū ante Aenēam pōnit.*] Parce illi!

Sī peritūrus abis, et nōs rape in omnia tēcum;
Sī aliquam expertus sūptis spem pōnis in armis,
Hanc primum tūtāre domum. Cui parvus Iulū?

Cui pater, et coniunx quondam tua dicta relinquitur?

AEN. Apage, femina! Viri est pro patriā mori.

CRE. Aspicite caput nostrī filii! Flamma ex capite eius oriri videtur. Quid significat? Hoc signum nōn nisi regiō in capite apparet. Rēx erit noster filius. Hoc dī signō haud incertō mōstrāverunt. Nōne nunc Iulū vis servāre?

ANCH. Imperāverunt dī. Nobis faciendum est id quod dī imperāverunt.

Iam iam nulla mora est; sequor et, quā dūcitis, adsum.

Dī patrii, servāte domum, servāte nepōtem!

Vestrum hoc augurium, vestroque in nūmine Trōia est.

Cedō equidem nec, nāte, tibi comes ire recūsō.

AEN. Ergō age, cāre pater, cervicē impōnere nostrae;
[*sē summittit.*]

Ipse subibō umeris [*patrem in umerōs sublevat et surgit*], nec mē labor iste gravābit;

Quō rēs cumque cadent, ūnum et commūne pericūlum,

Una salūs ambobus erit.

[*Dextram Iulī sinistrā prehendit et, Creūsā sequente, exit.*]

FINIS FABULAE.

THESEUS

PERSŌNAE.

Thēseus.
Aegeus: *rēx Athēnārum*
Mēdea: *maga.*

Mēdus: *filius Mēdeae.*
Civēs, ministri, praecōnēs,
militēs, ancillae.

SCAENA I. ATHENIS.

[*In regiā Aegei; civēs per atrium ambulant; Mēdea et filius eius sedent. Auribus arrectis civium sermonem audiunt.*]

CIVIS I. Audivistine tū dē advenā qui Athēnās appropinquāre dicitur?

CIV. II. Audivi, nam multa dē eō cottidie narrantur.
Sed quō nōmine vocatur?

CIV. I. Nesciō; Graecus autem iuvenis esse dicitur.

CIV. III. Gladius māgnus et splendidus ab eō semper geritur.

CIV. IV. Et clavā ferream latrōnis illius Periphētae hic nunc habet. Ille enim occisus est.

OMNES. Gaudeō quod ille occisus est.

CIV. V. Nōne alii quoque latrōnēs ab illō interfecti sunt?

CIV. VI. Multōs aliōs, hominibus infestōs, ille interfecit. Sinis enim, ā quō viatōrēs letō horribili necābantur, ipse clavā huius iuvenis iam occisus est.

[*Mēdus surgit.*]

MEDUS. Dic mihi: quōmodo viātōrēs peribant?

CIV. VII. Tūne id nescis? Cacūmina summa duārum
pīnuum prope humum detrahebat Sinis,
quibus captīvōs suōs aptābat. Deinde ca-
cūmina relaxābantur, et hominēs miserrimē
dirvellebantur.

OMNES. Grātiae dīs agenda sunt quod ille nōn iam vivit.

CIV. I. Et aper quidam ferōcissimus, quī ab omnibus
vicinīs timebatur, ab eōdem virō interfectus
est.

CIV. II. Duo latrōnēs clārissimī, quī ā viātōribus valdē
metuebantur, per hunc perierunt. Alter
Scirōn vocābatur, alter Procrūstēs.

CIV. III. Quid? Scirōn mortuus est? Ille hospitēs suōs
mirō modō tractābat. Nam pedēs eius lavāre
iubēbantur, dum is in summā rūpe sedet.
Quod dum faciunt, dē rūpe in mare pedibus
deiciēbantur.

OMNES. Gaudeō quod ille mortuus est.

CIV. IV. Procrūstēs quoque hospitēs suōs crudēliter tra-
ctābat. Nam si hospitēs lēctulis māiōrēs
erant, vel capita vel pedēs ab illō abscidē-
bantur; sīn autem breviorēs lēctulis erant,
vī extendēbantur, et sic lēctulis aptābantur.

OMNES. Gaudeō quod ille ad Oreum dēmissus est.

CIV. V. Quōcumque iuvenis advenit, victor ab omnibus
salutātur.

CIV. VI. Athēnis quoque ā nobīs victor salutābitur.

[*Clangor tubārum extrā iānuam auditur. Duo praecōnēs
intran.*]

PRAECONES. Rex noster in atrium mox veniet; civēs
et ministrōs ad sē arcessi iubet. Venite
nobiscum, o civēs et ministri.

OMNES. Veniēmus vobiscum.

[*Excunt civēs, deinde ministri.*]

MEDUS. Mē iuvat hīc manēre; nam vir ille fortasse hūc
adveniet, quem vidēre cupiō.

MEDEA. Mē quoque manēre iuvat.

[*Iānuā pulsātur.*]

MEDUS. Aliquem quī iānuam pulsat audiō.

[*Vox extrā iānuam auditur.*]

VOX. Licetne mihi intrāre?

MEDEA. Aperī iānuam, mī fili. Iuvenis ipse adest.

[*Iānuā ā Mēdō aperitur. Thēseus, iuvenis māgnus et pulcher,
intrat. Gladiō cinctus est, et clāvam ferream sinistrā tenet.*]

THE. Salvē, domina, quisquis es. Et tū, domine,
salvē.

MEDEA et MEDUS. Salvē, advena.

MEDUS [*Mēdeae.*] Quam longum gladium fert!

MEDEA [*Mēdō.*] Quantam clāvam tenet!

THE. Longum iter ego feci. Laetus ad rēgiam tandem
pervēni, nam itineris mē taedet. Sed dic mihi,
domina: quō nōmine vocāris?

MEDEA. Mēdeā appellor.

THE. Et adolēscēns iste, nōnne filius tibi est?

MEDEA. Ita, meus filius est. Et tū, quis es?

MEDUS. Nōnne vir ille es, ā quō tot latrōnēs, tot ferae,
tot hostēs, occisi esse dicuntur?

THE. Thēseus ego sum, filius rēgis Aegēi. Nōnnūllōs
latrōnēs interfeci.

MEDEA. Quid? tūne Thēseus es?

THE. Nōmen meum rēgi nūntiārī nōndum volō.

MEDEA [*sēcum.*] Hei mihi! Quōmodo advenam perdere
poterō? [*Thēseō.*] Cūr nōmen tuum eum
cēlārī vis?

THES. Facta mea ei prius narrārī malō.

MEDEA [*sēcum.*] Aliquod cōsiliū mox inibō! [*Thēseō.*]
 Si fessus es, fortasse lavārī tibi iūcundum
 erit, et novīs vestimentis vestir.

THE. Grātias tibi agō, nam itinere valdē fessus sum,
 et vestēs meae sordidae sunt.

[*Mēdēa manibus plaudit.*]

MEDEA. Ancillae! Chloē! Lȳdia! Dūcite advenam ad
 balneum.

[*Duae ancillae appropinquant.*]

ANCILLAE. Veni nōbīseum, domine. Ad balneum iam
 dūcēris. [*Thēseus ab ancillis ex atrio dūcitur.*]

MEDEA. O hominem mihi odiōsissimum! Nam tē, mī
 fili, aliquandō rēgem creārī semper volui.

MEDUS. Ego quoque rēx fierī volō; at si Thēseus rēgis
 filius est, eum, ut crēdō, rēgem post Aegeum
 creārī oportet; neque ego Athēnis rēgnāre
 poterō.

MEDEA. Sed nunquam ille rēx erit. Nam prius ā mē
 occidētur!

MEDUS. Quōmodo occidētur?

MEDEA. Venēnum artibus meis parābō, quod ille in
 vinō bibet. Veni mēcum in hortōs. Noxiae
 herbae statim carpendae sunt.

MEDUS. Quam callida maga es, māter cāra! [*Exeunt.*]

SCAENA II.

*In rēgiā Aegei. Pauci cīvēs rēgem in atrio expectant.
 Duo praecōnēs intrant.*

PRAECONES. Rēx noster adest, ō cīvēs.

[*Aegeus cum alijs cīvibus, ministris, militibus, servis, intrat.*]

OMNES. Salvē, rēx optime!

REX. Salvēte, cīvēs mei. [*ministris.*] Dūcite mē ad
 sellam meam.

CIV. I. Quam lentē rēx hodiē ambulat!

CIV. II. Iam aetate prōvēctus est.

CIV. III. Sānē infirmī senēs plērique frunt.

CIV. IV. Quis nōs reget, postquam Aegeus mortuus erit?

CIV. V. Filius Mēdēae, ut crēdō, rēx noster erit.

OMNES. Doleō quia rēgi filius nōbili genere nullus est.

[*Servus intrat et ad rēgem appropinquat.*]

SERVUS. Advena quīdam ad rēgiā hodiē advēnit.

Licetne ei in atrium ad tē dūci?

REX. Ita verō. Pauca dē eō mihi iam nārātā sunt,
 sed ipse eum multa interrogāre volō. Dūc
 eum ad mē.

SER. Nunc aut in balneō est aut novīs vestibus
 vestitur. Brevi tempore ad tē dūcetur. [*Exit.*]

CIV. VI. Ecce! Mēdēam cōspiciō, quae hūc currit.

[*Mēdēa intrat et ad rēgem festinat. Pōculum tenet.*]

MEDEA. O domine,—cursū anhelō—nōli accipere hunc
 advenam, nam inimicus est; insidiās tibi
 parat.

OMNES. Quid? Num insidiae rēgi parantur?

REX. Quid? Num insidiae mihi parantur?

MEDEA. Tibi insidiae ab advenā parantur. Illud prō certō habeo. Nisi tū cavēbis, ab illō interficiēris.

REX. Quōmodo dēfendi possum?

OMNES. Nōs tē contrā illum dēfendēmus, o rēx. A nōbīs servāberis. Nōlī timēre.

MEDUS. In vincula ille cōniciētur. Poenās iustās dabit.

MEDEA. Melius cōsiliū ego inī. Nam hōc in pōculō venēnum mortiferum vīnō addidī. Advena victor ā nōbīs salutābitur; amīcō ā tē accipiētur; deinde vīnum eī dabitur, quod postquam biberit, mortuus humi statim iacēbit.

OMNES. En callidū cōsiliū!

MEDEA [*servō.*] Puer, cape pōculum, sed nōlī vīnum gustāre. [*Servō pōculum datur.*]

[*Alter servus intrat.*]

SER. Advena iam lautus est et novīs vestimentīs vestitus. Licetne eī nunc intrāre?

REX. Licet. Iuvat mē eum benignē accipere.

[*Theseus intrat.*]

OMNES. Salvē tū victor. Gaudēmus quod Athēnās tandem advēnistī.

[*Rēx surgit et dextram iuvenī porrigit.*]

REX. Salvē, advena. Gaudeō quia ad rēgiā meā venistī.

MEDEA [*sēcūm.*] Thēseus mox dolēbit quia ad rēgiā venit!

THE. Salvē, rēx! Gaudeō ego quod ā tē et ab omnibus civibus tam benignē acceptus sum.

REX. Accēde hūc et nārrā mihi dē factis tuis.

[*Theseus ad sellam rēgis appropinquat.*]

CIV. VII. Quam prōcērus est! Capite omnēs superat.

{ REX. Unde venistī?

{ THE. Troezōne venī, o domine, ubi nātus eram.

CIV. I. Vir tam lātis umerīs Athēnīs rārō vidētur.

CIV. II. Quam valida et rōbusta braccia eī sunt!

{ REX. Nōne longum iter fecistī?

{ THE. Iamdū iter faciō.

CIV. III. Quam longum gladium gerit!

CIV. IV. Quot latrōnēs illō gladiō interfectī sunt

{ REX. Latrōnēsne tibi molestī fuērunt? Plurimī enim latrōnēs hīs in regiōnibus habitāre dicuntur.

{ THE. Per deōs immortālēs omnēs ā mē superātī sunt.

CIV. V. Clāva ferrea extrā iānuam relicta est.

OMNES. Gaudeō quod eam nōn habet.

{ REX. Nōne pūgnārū tē taedet?

{ THE. Talium rerū mē valdē taedet. Nunc otium Athēnīs agere mē iuvat.

MEDEA. Tui mē miseret. Nōne vīnum tibi grātum erit?

THE. Maximās tibi grātiās agō, nam gravissimē sitiō.

MEDEA. [*servō quā pōculum tenet.*] Puer, dā mihi pōculum istud.

REX. Mihi dā pōculum, serve. Rēgis enim manibus vīnum advenae hūc dabitur . . . [*pōculum ā servō rēgi datur.*] Age, advena: optimum vīnum optimō virō bibendum est. Bibe tu. [*Theseus pōculum capit.*]

THE. Tibi, o rēx, et Medēae et civibus omnibus deōs salutem orō.

[*Rēx gladium Thēsei cōspicit.*]

REX. Heia! Quem gladium cōspiciō? Pro di immortālēs! Meus gladius est quem sub magnō saxō olim condidī. Capulum eius eburneum agnōscō. Nōlī bibere, mi fili! [*Pōculum*

ē manibus Thēseī rapit et humum deicit.] Venē-
natum est vinum.

OMNES. Quid? Rēgisne filius est?

THE. Ita, civēs, filius Aegeī sum. Pater cārissime,
quam valdē gaudeō, quam laetus tē videō!

[Thēseus brachia collō rēgis circumdat.]

MEDEA. Frustrā hoc cōnsilium iniī. Tū, mī fili, nun-
quam rēx eris. Sed iram civium metuō.
Effugiēmus ego et tū, dum licet.

[Medea et filius exeunt.]

OMNES. Rem nōn intellegimus.

THE. Rem vōbīs explicābō. Filius Aegeī sum, quem
Aethra, māter mea, ad eum iam tandem
dēmisit. Gladium, quem gerō, sub saxō
quōdam invēni, ubi ab illō olim conditus erat.
Ego sōlus saxum dīmovere potui, nam ego
rē vērā Aegeī filius sum. Sed quārē vinum
venenatum erat?

REX. Quia Mēdea—sed ubinam est? Num effūgit?

CIV. VI. Cum filio ē rēgiā nūper excessit.

CIV. VII. En mulierem scelerātam!

REX. *[militibus.]* Prohibete eam effugere! Redūcite
eam! *[Duo milites exeunt.]* In mare cōni-
cietur, nam poenās meritās dare ei necesse
est.

OMNES. Venōnum ipsam bibere oportet!

REX. Sed tū, mī fili, nārā mihi dē latrōnibus quōs
viciisti.

CIV. I. Periphētēs enim—

CIV. II. Et Scirōn—

CIV. III. Sinis etiam—

CIV. IV. Procrūstēs quoque—

CIV. V. Et aper ferōcissimus—

CIV. VI. Omnēs ab eō occisi sunt!

CIV. VII. Thēseus ab Atheniēnsibus semper laudābitur.

[Milites redeunt.]

MIL. I. Nusquam Mēdea reperiri potest.

MIL. II. In cāligine mirā, ut rústicus quidam dixit,
quam ipsa ē flumine apparere iussit, cum
filio effūgit.

REX. Si effūgit, nunquam hūc redibit. Nōs igitur
cēnam parābimus; Thēseus dominus cēnae
erit, nam postquam ego mortuus erō, ab eō
urbs nostra regētur. *[Exeunt omnēs.]*

FINIS FABULAE.

VERRES

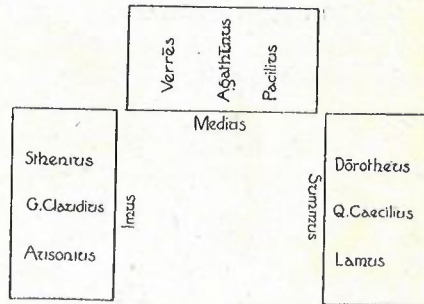
PERSŌNAE

G. Cornēlius Verrēs: <i>Siciliae</i> <i>prōpraetor.</i>	Pacilius	} <i>amici</i> <i>Verris.</i>
Sthenius: <i>Thermitānus cīvis.</i>	Gaius Claudius	
Philomachē: <i>uxor Stheni.</i>	Quintus Caecilius	
Palaestriō: <i>servus Stheni.</i>	Ausonius	} <i>amici Stheni.</i>
Agathinus	Manius Glabriō: <i>praetor.</i>	
Dorotheus	M. Tullius Cicerō: <i>orātor.</i>	
Lamus	Quintus Hortēsius: <i>orātor.</i>	
	Apparitor.	
	Carnificēs duo.	
	Iudicēs.	

SCAENA PRIMA. FURTUM.

In tricliniō Stheni.

Convivae in lectis accumbunt. Philomachē et Palaestriō
adstant, cēnam parant, cibum prōferunt.

VERRES

79

PHI. Māximō, O Verrēs, gaudēmus, quod rursus nōs vīsendi
causā rediisti et sic apud nōs cēnandō digni-
tate magnā nōs augēs. Accipe cibōs et Falernum.
Palaestriō, dispōne epulās et vīnum effunde.

PAC. Meum etiam pōculum complē, Palaestriō. [*Palaestriō cibum dispōnit et vīnum effundit.*]

VER. Veterēs amici semper sunt optimi. Ego igitur
praecipuē gaudeō, quod tot post mēnsēs iterum
apud vōs cēnō.

STH. Vacuae esse Thermae vidēbantur, dum tū abes.

PAC. Vacuum etiam est pōculum meum. Facilis dē-
scensus Falerni.

AGA. Quam tristis Thermitānis erat vita, prōpraetore
absente!

DOR. Quam tē, O Verrēs, dēsiderāvimus!

LAM. Narrā nōbis tamen dē tuis errōribus.

OMNES. Narrā, O Verrēs, tē precāmur.

VER. Multās per prōvinciās errāvī; multa oppida vīsī,
[*sēcum*] et spoliāvī; pulcherrima quaeque vīdī,
[*sēcum*] et abstulī; multōs hominēs cōgnōvī,
[*sēcum*] et condemnāvī. Ex omnibus vōs tamen
plūrimum amō.

STH. Nōne vīdistī, dum errās, opera antiqua Graecis
a sculptōribus facta?

PAC. Nōne etiam vīna optima bibistī?

VER. [*Paciliō sōli*] Tacē, stulte. Nisi cavebis, cōnsilia
mea perdēs. Cūr sic nūgās agis tū cui praemium
dedī? [*Pacilius dormit.*]

CAE. Vīdistīne insignem illam statuam Discoboli, quam
Myrōn fecit?

CLA. An bōculam ex aere ab eōdem sculptōre caelātam,
nunc in forō Athēniēnsī positam?

AUS. An Minervae statuam a Phidiā sculptam?

- AGA. An illius cetera incluta signa in Parthenōne,
Minervae templō, posita?
- DOR. An ingentem Iovis Olympiī statuam ex ebore
aurōque factam?
- LAM. An statuam Mercuri summā pulchritudine, quam
Praxiteles sculpsit?
- VER. Haec omnia et inspexi et admiratus sum. Nunquam
autem tam egregia signa vidi quam tua, O Stheni.
Quam pulchrae sunt istae statuae!
- CAE. Quam splendidae sunt tuae tabulae pictae!
- CLA. Quam elegans est tua supellex!
- PAC. [*in somnis*] Quam iucundum mihi est vinum tuum!
- VER. At haec cochleāria praecipue amo. Unde ea
comparavisti?
- STH. Semper ab adulescentiā studiōsius omnia quae
antiqua et nōbilia adipisci potui, collēgi.
- PHI. Quam felix sum, quae virum tam studiōsum habeo.
Nō solum domum nostram adornat, sed etiam
tōtum oppidum.
- AGA. Narrā Verrī de Himerā tuā.
- DOR. Et de statuā Stēsichori poētae.
- STH. Publius Scipio Africānus hās statuās Thermitānis
dedit. Meā in domō nunc eas renovandī causā
servo. Crās tamen in publicō rursus eas pōnam.
- VER. [*sēcum.*] Nunquam id faciet, si idem Verrēs sum
qui ante fui! Mox meae erunt.
- STH. Si autem admodum haec cochleāria admirāris, duo
ex eis accipe. Propter amicitiam nostram tē
eis dono.
- VER. Quam mūnificus es, O Stheni; maximās tibi grātiās
agō. Philomachē, grātulor tibi. Rē ipsā felix
es, quia tālem virum habēs. At ista signa et
statuās Himeram et Stēsichorum inspicere volō.

- STH. Surgite omnēs, si satis edistis et bibistis, et signa
statuāsque inspicite. Pulchritudinem eōrum
vōbis ipse ostendam.
- [*Omnēs, Paciliō exceptō, surgunt statuās inspiciendī causā.*]
- PAC. Hic Stēsichorus, haec Himera, hoc vinum. Hunc
. . . hanc . . . hoc . . . [*Dormit.*]
- VER. Quam splendida sunt ista parva signa; nusquam
pulchriōra vidi. Visne, mi cāre amīce, propter
amicitiā nostram pauca ex eis mihi dare?
- CAE. }
- CLA. } Dā Verrī signa, O cāre Stheni, precāmur.
- AUS. }
- STH. Ignosce mihi, O Verrēs. Quamquam enim tē amo,
nōlō tamen haec dare. Cārus enim amīcus, qui
mortuus est, mihi ea lēgavit.
- VER. Si dare nōn vis, vende mihi. Māgnū pretium
tibi solvam.
- CAE. }
- CLA. } Vende, Stheni. Prōpraetor tē rogat.
- AUS. }
- STH. At nihil plūris aestimō.
- VER. Satis est; sestertium tibi dabō. Heus, mei amīce,
auferte haec signa. Grātulor tibi, O Philomachē,
quia tālem virum habēs.
- [*Caecilius et Claudius et Ausonius signa remonent.*]
- PHI. O Verrēs, quam ingrātus es tū, quem amāvimus,
ad cēnam invitāvimus, cochleāribus dōnāvimus.
- VER. Et hās statuās praecipue admiror. Himera enim
ex nōmine oppidī omnium mihi amoenissimi
appellatur, et Stēsichorus poēta, ut opinor, in
hāc insulā, quam maximē amo, nātus est. Dā
mihi hās statuās, tē precor, O carissime Stheni,
propter amicitiam nostram.

STH. Nōn meae tamen sunt, sed oppidi.

AGA. } Nōli, O Verrēs, illās auferre. Quid enim dicent
DOR. } Thermitāni?
LAM. }
CAE. }
CLA. } Dā illās, Stheni! Prōpraetor eās cupit.
AUS. }

PHI. O crudelis homō qui signa nostra statuāsque oppidi auferendō grātiās agis!

VER. [*Stheniō.*] Cūr tuā in domō sunt ea quae oppidi sunt?

STH. Crās enim statuās in publicō pōnere mihi in animō est.

VER. I in malam rem, stulte! Nisi tacebis, tē reum faciam et condemnābō. Nōne publicās statuās tuā in domō retinēre cōnāris? Ego sum prōpraetor. Testēs mihi adstant. Apage!

AGA. O crudelissime homō!

DOR. O flagitiōsissime praetor!

LAM. Meritō Verrēs illi nōmen est.

VER. Heus, agite, mei amīci, auferte hās statuās et addite quicquid supellectilis raeda nostra continēre potest. [*Caccilius et Claudius et Ausonius statuās et supellectilem auferunt.*]

PHI. O mē miserrimam uxōrum!

VER. Grātulor tibi, Philomachē, quia tālem virum habēs! Vale, O Stheni, omnium amīcōrum mihi cārisime! Māximās grātiās prō hāc grātissimā cēnā, hīs splendidissimis dōnis tibi uxōrique agō. Nōli mei oblivisci — propter amicitiam nostram! Vale et tacē!

[*Exeunt Verrēs cum comitibus. Pacilius ex somnō sē excitat et lentē sequitur. Sthenius, uxor, amīci lacrimās effundunt.*]

SCAENA SECUNDA. IUDICIUM.

In sellā curiā sedet praetor, Mānius Glabriō. A sinistrā sedent iudicēs, ā dextrā stant apparitor et duo carnificēs. Ante iudicēs sedet Quīntus Hortēnsius, orātor, cum testibus; ante apparitōrem sedet Cicerō, orātor, cum testibus. Verrēs prope Hortēnsium stat.

GLA. Ecce, iudicēs, ante vōs stat reus Verrēs. Cicerō eum prōsequitur, dēfendit Hortēnsius. Primō Cicerōnem audite contrā Verrem orātiōnem habentē.

CIC. Stupefactus sum, O iudicēs, quod iste ōs suum vōbis populōque Rōmānō ostendere ausus est. Idem tamen est Verrēs qui fuit semper, ut ad audendum prōiectus, sic parātus ad audiendum. Nōn dē cēteris istis impudentis hominis sceleribus, quae vōbis omnia cōgnita sunt, orātiōnem habebō, magis autem iniuriās patefaciam quās contrā Sthenium virum nōbilissimum et innocentissimum fecit. Iste, qui multōs annōs avaritiae cupidini turpitudini sē tradiderat, tandem prōpraetor in Siciliam ivit. Ibi quid statim facere incēpit? Publicās pecūniās rapere; publica monumenta auferre; fāna omnia, immō vērō tōtās urbēs nudāre; privātōs civēs spoliāre. Nōn autem necesse est haec omnia expōnere. Quis enim illa ignōrat? Attendite tamen diligenter et audite ea quae apud Sthenium fecit. Quod cum audiveritis, vix, ut putō, credere poteritis. Vēra tamen sunt omnia. Ipse enim in Siciliam inquirēdi causā profectus sum; nēmīni meus

adventus labori et molestiae erat et, ut Rōmam ē Siciliā rediī, multōs hominēs māximē illūstrēs mēcum rettuli. Quī testēs mei erunt.

Sthenius, hic quī vōbis adest, Thermitanus est, antea multis propter summam virtutem honestatemque, nunc propter suam calamitatem atque istius insignem iniuriam omnibus notus. Huius hospitio Verrēs usus erat et apud eum Thermis saepe fuerat. Subito tamen, dum apud eum cenat, omnia domo eius abstulit. Nam Sthenius ab adulescentia paulo studiosius multam comparaverat supellectilem ex aere elegantem et signa splendida et tabulas pictas. Hoc fecerat non tam suae delectationis causā quam ad invitationes nostrorum hominum et suorum amicorum atque hospitium. Duas etiam publicas statuas, Himeram et Stesichorum, quas Publius Scipio Africanus, bello confecto captaque Carthagine, Thermitanis dederat, Sthenius tum renovandi causā domi curabat. Omnia tamen iste, alia rogando, alia parvi pretii emendo, alia sumendo abstulit. Quorum omnium facinorum testes citabo. Nunc vōbis, O iudices, hoc monstrum condemnare fas est. *[Considit.]*

GLA. Audivistis, O iudices, crimina quae Cicerō Verrī intulit. Nunc Hortensius respondebit et pro Verre orationem habebit.

HOR. Nolite, O iudices, verbis quae iam audivistis sine testimonio credere. Multa crimina Verrī intulit Cicerō. Nolite ante tamen sententiam certam dare aut falsis criminibus falli, quam rem veram etiam audiveritis. Non enim talis est Verrēs, qualem Cicerō vōbis persuadere vult, sed vir et

nobilis et iustus et innocens. Apud amicum Sthenium cenat. Num spoliavit eum quem amabat? Num illius domum, qui omnium ei carissimus erat, nudavit? Nolite, O iudices, id credere; non enim credibile est. Res ipsa nihil Verrēs abstulit Stheni domo, nisi ea quae Sthenius aut ei propter amicitiam dedit aut iusti pretii vendidit, exceptis illis statuis quae non Stheni sed urbis erant. Aut Verrēs eas non abstulit aut, si abstulit, solum in animo ei erat id, quod urbis erat, urbi reddere. Propter brevitatem temporis haud multos testes comparare potui; nonnullos tamen citabo, viros summā honestate atque integritate, qui ipsi Stheni ad cenam aderant et iureiurando mea verba confirmabunt. *[Considit.]*

GLA. Audivistis, O iudices, orationem quam Hortensius pro Verre habuit. Nunc testes iureiurando accepto testimonium dabunt. Vestrum erit inter verum et falsum discernere et sententiam dare.

CIC. Primum Sthenium testem cito.

GLA. Apparitor, Sthenium in medium adduce.

[Sthenius in medium adductus iusiurandum accipit.]

CIC. Narrā, O Stheni, iudicibus id quod apud te ab isto factum est.

STH. Saepe Verrēs meo hospitio usus erat et mihi amicissimus fuerat. Olim eum ad cenandum apud me vocavi. Advēnit. Alii amici aderant et varios sermones de operibus, quae Verrēs in erroribus viderat, conferebamus. Tum meis de cochlearibus signis statuis supellectile me interrogare incēpit, quae omnia admiratus est.

Propter amicitiam nostram duo cochleāria isti dedi. Deinde signa inspicimus. Verrēs ea etiam sibi dari iubet. Recūsō, quia amicus carissimus mihi ea legāverat. Tum Verrēs ea parvi pretii emere vult. Sestertium offert. Recūsō. Statim amici istius, qui etiam apud me cēnabant, mea signa auferunt. Tum iste me statuās Himeram Stesichorumque sibi dare vult. Recūsō, quia nōn meae erant. Surdus est. Amici istius statuās auferunt. Nōndum satiati aliquid meae supellectilis eripiunt. Omnibus in raedā quam paratam extrā domum habebat positis, Verrēs cum amicis suis abiit. Nunquam iterum ante hodiernum diem eum vidi. O me miserum, omnino nudata est domus mea.

[*Sthenius et Philomachē lacrimās effundunt.*]

CIC. Cohibe lacrimās, O Stheni, et responde id quod verum est. Quis praeter Verrem apud te cēnabat?

STH. Agathinus, Dorotheus, Lamus, amici mei et Caecilius, Claudius, Pacilius, Ausonius, amici Verris.

CIC. Quis etiam aderat?

STH. Philomachē uxor mea et Palaestriō servus.

CIC. Quid Verri dedisti?

STH. Duo cochleāria.

CIC. Quanti signa iste emit?

STH. Sestertiō.

CIC. Te volente?

STH. Minima, me invitō.

CIC. Quanti pretii signa stant?

STH. Deciēs; tamen mihi quidem nōn pretium habent, quia amicus mortuus mihi ea legavit.

CIC. Dedistine isti statuās et supellectilem tuam an vendidisti?

STH. Neque dedi neque vendidi. Furatus enim est eas.
[*Sthenius et Philomachē lacrimās effundunt.*]

CIC. Ecce, O iudicēs, impudentiam audaciam crudelitatem istius.

GLA. Visne, O Hortēnsi, hunc testem interrogare?

HOR. [*Stheniō.*] Nōne Verrēs semper amicissimus tibi fuerat?

STH. Semper, donec omnia mea abstulit.

HOR. Nōne propter amicitiam vestram cochleāria duo Verri dedisti?

STH. Verum dicis.

HOR. Ecce, O iudicēs, quantum Verrēs illum ingrātum amabat! [*Stheniō.*] Nōne Verrēs pecūniam tibi pro signis dedit?

STH. Parvum pretium.

HOR. Scilicet, O iudicēs, vendidit ea Verri. [*Stheniō.*] Cuius erant illae statuae Himerā et Stesichorus?

STH. Oppidi erant.

HOR. Cui tuā in domo eas retinebas?

STH. Eas renovandas curābam.

HOR. Nōne iam tum renovatae erant?

STH. Sanē.

HOR. Cui igitur nōn in publico rursus eas posueras?

STH. In animo mihi erat proximō die id facere.

HOR. Audite, O iudicēs, id quod dicit. Is qui oppidi statuās iam renovatas unum diem domi retinet, semper retinere in animo habet. Furatus erat eas Sthenius; Verrēs vir summā honestate restituere volebat; neque, id quod pro certo habeo, supellectilem abstulit, nisi aut datam aut emptam accēpit. Satis est.

GLA. Appāritor, Sthenium removē.

[*Sthenius ad locum suum redūcitur.*]

CIC. Nunc Philomacham citō testem.

GLA. Appāritor, Philomacham in medium addūce.

[*Philomachē in medium addūcta iūsiurandum accipit.*]

CIC. Aderāsne tū ad cēnam Stheniū?

PHI. Aderam. Nōne enim ūxor sum Stheniū?

CIC. Volēbatne vir tuus signa Verrī vendere?

PHI. Nōlebat. Num ea quae amicus ei lēgāvit vendere volēbat?

CIC. Quantum pretium Verrēs dedit?

PHI. Sestertium. Quantulum pretium! Improbissimus est—

CIC. Satis est respondere. Eratne in animō Stheniō statuās Himeram Stesichorumque proximō diē in publicō pōnere?

PHI. Ita erat. Dum cēnant, sermōnem eōrum audiebam. Vir meus 'Crās' inquit 'in publicō rursus eās pōnam'. Et antea iterum iterumque idem dixit. Bene in memoriā habeo . . .

CIC. Satis respondisti. Abstulitne Verrēs supellectilem?
[*Philomachē lacrimās effundit; quod cum Sthenius videt, ille etiam lacrimat.*] Cohibē, tē precor, lacrimās tuās. Interrogātum iterābo. Abstulitne Verrēs supellectilem?

PHI. [*multo cum singultu.*] Ita, multam—tōtam ferē supellectilem abstulit. Iam omnino nūdāta est nostra domus. O mē miseram! Heu! Heu!

[*Philomachē lacrimat.*]

CIC. Audite, O iudicēs. Sthenius 'Crās' inquit 'in publicō rursus eās pōnam'. Cūr Verrēs nōn ūnum diem morātus est? Quia statuās nōn urbi reddere, sed ipse rapere volēbat.

GLA. Visne, O Hortēsi, hanc testem interrogāre?

HOR. O iudicēs, et mulier et Stheniū uxor est Philomachē. Quōmodo illi credere potestis? Scilicet falsa dicit virum prōtegendi causā. Si ego eam interrogābo, nōne mendācia iterabit?

GLA. Appāritor, Philomacham removē.

[*Philomachē ad locum suum redūcitur.*]

CIC. Hortēsius Philomacham nōn interrogāvit. Vērū audire Hortēsium nōn iuvat. Plaudite omnēs; nam Hortēsius silet. Nunc Palaestriōnem testem citō.

HOR. Nōne servus est Palaestriō?

CIC. Sānē, servus est Stheniū.

HOR. Testimōnium eius nōn accipiēmus, nisi cruciatus erit.

GLA. Verberibus tormentisque quaestione habere necesse est. Carnificēs, Palaestriōnem cruciatē.

APP. Hūc veni, Palaestriō. Mē sequere!

[*Appāritor Palaestriōnem ē iudiciō dūcit. Carnificēs sequuntur. Audiuntur clamōrēs. Init Palaestriō lacrimans.*]

CIC. Quid scīs, Palaestriō, dē cēnā, ubi Verrēs apud dominum tuum aderat? Tūne aderās?

PAL. [*lacrimans.*] Aderam et, dum cibōs appōnō, multa vidī, multa audīvi. Post Verrem enim stābam, qui saepe secum dicebat ea quae ego sōlus audīvi.

CIC. Quid Verrēs dixit?

PAL. Dum dē erroribus suis nārrat, 'Multa oppida,' inquit, 'spoliāvi, pulcherrima quaeque abstuli, multōs hominēs condemnāvi.'

CIC. Animum hūc advertite, O iudicēs! Verrēs ipse cōfessus est, ipse sē condemnat. Quid etiam, Palaestriō?

PAL. Pacilius, amicus eius, nimis vini biberat et ebrius nūgās agēbat. Verrēs ei parvā vōce 'Tacē, stulte!' inquit, 'Nisi cavēbis, cōsilia mea perdēs. Cūr sic nūgās agis tū cui prae-mium dedi?'

CIC. Audivistisne, O iudicēs? Verri in animō erat furārī; Paciliō sociō pecūniam dederat, qui ebrius factus cōsilia perdebat! Ecquid aliud audivistī, O Palaestriō?

PAL. Sthenius de statuīs suis ita locūtus est: 'Crās in publicō rursus eās pōnam.' Tum Verrem secum murmurantem audīvi. 'Nunquam,' inquit, 'id faciet, si idem Verrēs sum qui ante fui. Mox meae erunt.'

CIC. Certē igitur, O iudicēs, statuās nōn Thermitānis restituere volēbat, sed ipse retinere.

GLA. Visne, O Hortēnsi, Palaestriōnem interrogāre?

HOR. Nōlō. Nōlite vōs etiam, O iudicēs, illi credere. Servus enim est, immō verō Stheniī servus; falsa dicit dominum prōtegendi causā.

GLA. Appāritor, Palaestriōnem removē.

[*Palaestriō ad locum suum reducitur.*]

HOR. Meos nunc testēs citō, primum Verrem ipsum.

GLA. Appāritor, Verrem in medium addūce.

[*Verrēs in medium adductus iusiurandum accipit.*]

VER. [*urbānē.*] Salvē, Glabriō! Valentne liberi tui et uxor? Salvēte, iudicēs! Quam calidus est aer! Pluet, ut opinor, vesperī.

GLA. Respondē, Verrēs, ad interrogāta.

HOR. Quid tū, O Verrēs, de cēnā istā dicis?

VER. Male cēnant in prōvinciis; pauci neque variī erant cibi. Vinum satis bonum.

HOR. At de criminibus quae Cicerō tibi intulit?

VER. Animum nōn attendebam. Quae crimina mihi Cicerō infert?

GLA. Aufer nūgās, O Verrēs. Respondē.

VER. Primō, nihil ex domō Stheniī abstulī, nisi ea quae mihi a Stheniō data erant, aut ea quae mihi a Stheniō vendita erant, aut ea quae nōn Stheniī sed oppidi erant. Nullam ergō iniuriā Sthenius a me accepit. Tantum affirmō.

HOR. Audite, O iudicēs! Vir tam iustus, tam honestus, tam innocens pauca quidem verba dixit, sed vera. Nōn vult enim vōs longā ornātaque oratione fallere, sed brevitate simplicitate veritate vōbis persuadere. Rōmānō civi credite potius quam Thermitānō et uxōri et servō.

GLA. Visne, O Cicerō, hunc testem interrogāre?

CIC. [*Verrē.*] Ante istam cēnam nōne tū Paciliō pecūniam obtulistī?

VER. Hoc memoriā meam fugit.

CIC. Dedistine annōn?

VER. Dedi.

CIC. Quō cōsiliō pecūniam Paciliō dedisti?

VER. Nesciō, nisi quod eum amābam.

CIC. Propter vestram amicitiam, ut opinor. [*Omnēs rident.*] Ista cochleāria, cuius erant? Stheniīne? an urbis?

VER. Stheniī.

CIC. Datane sunt tibi an vendita?

VER. Data.

CIC. Et signa ista?

VER. Ea omī.

CIC. Quantī?

VER. Decies sestertiū.

CIC. Et statuā istae?

- VER. Oppidi erant, neque in domo Sthenii manere debabant.
- CIC. Quō cōsiliō tū eas remōvisti?
- VER. Eas Thermitanis restituendī causā.
- CIC. Restituistine?
- VER. Ita vērō. Restitui.
- CIC. Audite, O iudices, hunc mendācem. Verris enim in domo ipse invenī statuās, neque unquam Thermitanis reddidit neque unquam in animō ei erat hoc facere. [Verrī.] Abstulistine supellectilem Sthenii?
- VER. Negō.
- CIC. Satis audivimus.
- GLA. Appāritor, Verrem removē. [Verrēs ad locum suum reducitur.] Quem nunc citās, O Hortēnsi?
- HOR. Gaium Claudium testem citō.
- GLA. Appāritor, Gaium Claudium in medium addūce. [Claudius in medium adductus iusiurandum accipit.]
- CIC. Abstulitne Verrēs cochleāria ē domo Sthenii?
- CLA. Ita, ea abstulit.
- CIC. Emitne an data accepit?
- CLA. Emit.
- CIC. Quanti?
- CLA. Nōn meminī.
- CIC. Et signa?
- CLA. Etiam ea emit.
- CIC. Quanti?
- CLA. Ducēnis sestertiis.
- CIC. Et statuās?
- CLA. Nōn eas remōvit.
- CIC. Et supellectilem?
- CLA. Sthenius eam Verrī propter amicitiam suam dedit.
- CIC. Audivistis, O iudices, huius testimōnium omnino

verbis Verris contrārium. Appāritor, removē Gaium Claudium.

[Claudius ad locum suum reducitur.]

- GLA. Quem nunc citās, O Hortēnsi?
- HOR. Quintum Caecilium.
- GLA. Appāritor, Quintum Caecilium ante iudices addūce. [Caecilius in medium adductus iusiurandum accipit.]
- CIC. Abstulitne Verrēs cochleāria ē domo Sthenii?
- CAE. Minimē, nōn ea abstulit.
- CIC. Et signa?
- CAE. Ita, signa nōnnulla Sthenius ei dedit.
- CIC. Et statuās?
- CAE. Statuās Himeram Stēsichorumque Verrēs ēmit.
- CIC. Et supellectilem?
- CAE. Hanc etiam ēmit.
- CIC. Prō deōs immortālēs! nunquam testimōnium magis contrārium quam verba hōrum testium. Nunc, O iudices, insolentiam istius percipere potestis.
- GLA. Appāritor, Quintum Caecilium removē. [Caecilius ad locum suum reducitur.] Visne, O Hortēnsi, aliōs testēs citāre?
- HOR. Unum alium citō nōmine Pacilium.
- GLA. Ego etiam Pacilium audire volō. Appāritor, Pacilium ante iudices addūce. [Pacilius in medium adductus iusiurandum accipit.]
- CIC. Aderāsne ad cenam Sthenii cum Verre?
- PAC. [bālbutiēns.] Aderam.
- CIC. Ebriusne erās an sōbrius?
- PAC. Mehercle, cūr id scire vis?
- CIC. Nōli mē interrogāre, sed mihi interroganti respondē.
- PAC. Verum dicis; ēbrius eram.

CIC. Cur igitur hic adesse audes et testimoniū dare de cēnā ubi ebrius eras?

PAC. O Cicerō, parce mihi! scilicet pauper sum et pecūniam a Verre pro testimoniō accēpi.

[*Verrēs ē iudiciō effugit. Omnēs praeter Hortensium sibilant.*]

CIC. Nunc tandem testis verum testimoniū dat. Ecce enim, O iudices, effugit Verrēs, nam veritatem timet.

PAC. Tandem, Verre absente, verum dicere audeō.

CIC. Perge, Pacili, tibi credimus.

PAC. Pecūniam etiam ante cēnam Stheniū accēpi. Semper enim Verrī in animō erat hominem innocentissimum spoliare.

GLA. Quid dicis, O Hortensi?

[*Hortensius ē iudiciō effugit.*]

GLA. Satis, O iudices, et audivistis et vidistis. Sententiam date!

[*Iudices principi sententiās dant.*]

PRINCEPS IUDICUM. Condemnamus Verrem furti.

GLA. Condemnatus est Verrēs.

[*Omnēs plaudunt. Sthenius et Philomachē sibi gratulantur. Gaudent Thermitāni.*]

FINIS.

PRINTED IN ENGLAND
AT THE OXFORD UNIVERSITY PRESS

45
100